

DOWN TO earth

milieu | mensen | meningen

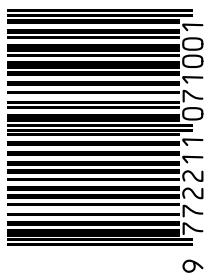

Uitgave vereniging Milieudefensie
Friends of the Earth Nederland
jaargang 2 | februari 2011

01

Kies voor ons!

**Toenemend verzet
tegen megastallen**

GROEN RECHTS
Rutte laat milieu links
liggen

LOKAAL BOKAAL
De beste lokale actie
van 2010

GEERT VONS
Aan het roer bij Sea
Shepherd

Dode zone

De Mississippi leek wel een grindweg, afgelopen september. Duizenden en duizenden dode vissen dreven op het oppervlak. Kwam dit door de olieramp van BP in de Golf van Mexico? Dat is niet helemaal duidelijk. Massale vissterfte komt namelijk vaker voor in deze regio. Zowel in rivieren als in zee ontstaan seizoensgebonden *dead zones*, stukken water met zo weinig zuurstof dat er bijna niets kan leven. Deze zones nemen in omvang en aantal over de wereld enorm toe. Warmer water door klimaatverandering is een factor. En ook het uitspoelen van kunstmest in rivieren, die in zee uitmonden. Dit doet algengroei toenemen, die de zuurstof opgebruikt. Sommige wetenschappers zeggen dat de toename van microben en bacteriën die de geleeke olie van BP opeten, het probleem verergert. Hoe dan ook heeft de Golf van Mexico traditioneel al de grootste *dead zone* ter wereld.

Plaquemines Parish Government

1. Vincent Bijlo, column. 2. Ronella Bleijenburg, samenstelling consumentenpagina. 3. Michiel Bussink, receptcolumn. 4. Kris de Decke, column. 5. Renée Gubbels, illustraties. 6. Freek Kallenberg, redactie. 7. Wendy Koops, samenstelling mediapagina. 8. Barry Meruma, de Jurist. 9. Nienke Oosterbaan, rubriek Doe het zelf. 10. Annemarie Opmeer, hoofdredactie. 11. Harry Perrée, freelancer. 12. Marjan Peters, art-direction en vormgeving. 13. Thomas van Slobbe, column. 14. Myrthe Verweij, samenstelling actueel internationaal. 15. Dinand van der Wal, fotografie. 16. Han van de Wiel, freelancer. 17. Karen Zandbergen, column.

Stemmen

Ik kan me de eerste keer nog herinneren dat ik *niet* gestemd heb. Het waren Provinciale Statenverkiezingen en niet dat ik me had ingelezen, maar stemmen zou ik, want ik had tot dan toe altijd gestemd. Helaas, ik zocht me te pletter die dag, keerde het hele huis om maar ik kon m'n stemkaart nergens vinden. Met pijn in het hart zag ik de sluitingstijd verstrijken.

De verslagenheid die zich die avond van me meester maakte, deed een beetje denken aan wat ik voelde toen ik, ook al had ik zo goed gepoetst, één gaatje in mijn kies bleek te hebben. Of toen ik voor de eerste en tot nu toe enige keer een botje brak. Die vulling of die kloppende grote teen werden vergezeld van een vertwijfeld soort spijt over dat ik toch onomkeerbaar gefaald had mijn gebit of skelet gaaf te houden.

Sindsdien ben ik er net een beetje anders over gaan denken. Een gezond lijf is belangrijk, maar van leven slijt je, en stemmen is altijd belangrijk, maar soms belangrijker dan anders. Verkiezingen waar het meer dan gemiddeld ergens om spant, daar hoor ik wel over, die stemkaart leg ik wel in het zicht. Ik had alleen, moet ik bekennen, nooit gedacht dat dat ook voor de Provinciale Statenverkiezingen zou gelden.

Wat blijkt, zodra het kabinet kiezen trekt, kijken mensen tegenwoordig direct naar gemeenten en provincies om het leed te verzachten. En zo'n kabinet hebben we wel. GroenRechts, waar sommigen van ons misschien nog een klein beetje op hoopten toen Rutte ging regeren, blijkt vooral rechts, en alles behalve groen (pagina 18). Mede daarom roepen natuurorganisaties op om tijdens de Provinciale Statenverkiezingen je stem te laten horen (pagina 24).

De provincie kan zich iets aantrekken van de financiële gaten die het landelijke beleid laat ontstaan. Dat ze dat kunnen, ook al doen ze dat niet altijd, viel ons misschien niet zo op in tijden dat de landelijke politiek zelf nog groene ambities had. Ook over de schaalvergroting in de veehouderij (pagina 32) kan de provincie iets zeggen. En op de opiniepagina's (8-9) roept Kris van Koppen milieuorganisaties op om zich minder op Den Haag en meer lokaal te richten.

Buitengewoon veel over natuur, dieren en landschap, in dit nummer. Ik zou zeggen, geniet ervan, want als het aan het kabinet ligt, wordt dat een stuk minder. En als je op 2 maart toevallig langs de tandarts moet, stop dan je stempas in je jaszak.

Annemarie Opmeer, hoofdredacteur

“Op walvissen jagen mag niet. Punt.”

Sea Shepherd directeur Nederland Geert Vons strijdt momenteel in de Antarctische wateren tegen Japanse walvisvaarders. “Met een paar schepen er bij kun je de hele walvisjacht tegehouden.”

Hoe groen is Rutte? 18

Enkele jaren geleden schreef Mark Rutte een pamflet met een groenrechtse agenda. Nu is hij premier. Nog steeds rechts, maar ook groen?

23 De Activist

Lokaal Bokaal

Jaarlijks reikt Milieudefensie de Lokaal Bokaal uit aan de beste lokale actie van het jaar. Lokale afdelingen zijn onmisbaar om zowel internationaal, nationaal als lokaal aandacht te vragen voor milieuproblematiek. Vaak sluiten acties van de lokale afdelingen aan bij de landelijke Milieudefensie campagnes, maar regelmatig bedenken zij zelf creatieve en ludieke acties om lokale onderwerpen voor het voetlicht te brengen. Om dat te stimuleren is er de Lokaal Bokaal. Drie actievoerders vertellen op pagina 23, 31 en 37 over de actie waarmee zij in aanmerking wilden komen voor de Lokaal Bokaal en over hun motivatie om actie te voeren. De Lokaal Bokaal werd op 29 januari uitgereikt tijdens de Actieve Ledendag van Milieudefensie. Winnaar: de actie tegen open winkeldeuren van Milieudefensie Apeldoorn.

Tekst Ronella Bleijenburg Beeld Dinand van der Wal

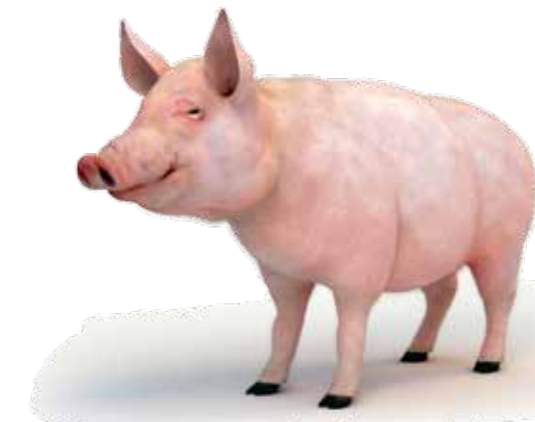
24 Hart voor Natuur

De bezuinigingen op natuur roepen steeds meer protest op. Op 2 januari was de aftrap van een landelijke estafettecampagne van een groot aantal natuur- en milieuorganisaties.

32 Veefabrieken

Een meerderheid van de Nederlanders wil geen megastallen. Toch is het aantal sinds 2005 verdrievoudigd. De provincie kan er iets aan doen, maar dan moet ze dat wel willen.

en verder

- 01 Inzoomen
- 06 Brieven
- 07 Onder Vuur, Commentaar
- 08 Uitgesproken, Zandbergen
- 10 Actueel Nederland
- 11 Bijlo
- 12 Actueel Internationaal
- 27 Lowtech
- 28 Fout hout mag van Atsma
- 38 Media
- 39 Slobbe
- 41 Boeken
- 42 Consument, Recept
- 43 Doe het zelf
- 44 De Jurist
- 45 Oproepen en agenda
- 46 Uitzoomen

Blij of boos? Enthousiast of verontwaardigd? Onjuistheden tegengekomen of wil je ons gewoon iets vertellen? Schroom niet en schrijf ons. Wel houden we ons het recht voor brieven te selecteren of in te korten. Reageren kan via e-mail: redactie@downtoearth-magazine.nl of per post: postbus 19199, 1000 GD Amsterdam

Positiever graag

Al jarenlang lees ik met belangstelling uw blad. Toch moet het van m'n hart dat dat niet altijd een heel erg vrolijke aangelegenheid is, danwel opbeurende informatie verstrekt. Het stond me ook regelmatig zo tegen, dat ik bepaalde artikelen oversloeg.

Nu is er een nieuw blad met een nieuwe frisse uitstraling, nieuwe indeling, et cetera. Ik betrapte mij erop dat ik ook hoopte dat de toon wat zou zijn veranderd. Helaas bemerk ik nog steeds de donkere, schaduwvolle koers, waarin de misstanden uitgebreid aan de orde komen en vooral het accent ligt op wat er nog niet of helemaal niet deugt. Zo'n artikel roept op tot een diepe zucht. Tegelijkertijd weet ik, zie ik en hoor ik dat er ook heel veel positieve ontwikkelingen in deze wereld zijn. We hebben positieve elementen nodig, mensen die er voor uit willen, durven en kunnen komen dat, ook al is het kleinschalig, we naar een wereld moeten gaan, waar men z'n energie wil geven voor groei, schoonheid en een betere wereld voor de kinderen van nu. Ik zou jullie willen oproepen om minstens vijftig procent van de artikelen te gebruiken om berichtgeving te doen van de andere kant van dezelfde medaille. Het is bekend dat positiviteit tot succes leidt en het is in deze tijd heel belangrijk dat ieder medium dat de mogelijkheid heeft tot beïnvloeding mee helpt om de positieve krachten een stem te geven.

Loes Haak, Lettele

Tellegen en naam

Als leeftijdgenoot van Egbert Tellegen lees ik met genoegen en instemming dat hij in het decembernummer kritische opmerkingen maakt over de onvermoede en ongenoemde achtergronden van stromingen die ingewikkelder zijn dan we denken. Leuk om dat te horen. Een hele opluchting, ik had het tijdschrift vanwege zijn Engelse naam op het stapeltje 'zal ik wel eens lezen' gelegd, nu nog slechts een stapeltje omdat het vorige week oud-papierdag was. Per ongeluk toch gaan lezen en nu kom ik toch weer in actie: a) Ik heb zojuist het toezenden van

twee reclametijdschriften die hier altijd ongelezen in de bak gaan laten stoppen, en b) Ik laat u toch weten de Engelse naam ondoordacht en schadelijk te vinden. Soms moet je durven erkennen dat het tijd is om een fout te herstellen. Dan gaat het niet om een andere naam, dat kan na zoveel jaren nodig zijn, maar ik zie geen enkel argument om in eigen kring een vreemde taal te gaan gebruiken. Ik zeg de fraaie tijdschriften van de autodealer (sinds 2002) en de veerboot naar Finland (sinds 1997) op en het tijdschrift heet weer "Milieu-defensie" of bijvoorbeeld "Milieutijd-

schrift" of "Milieuinformatie" of "Milieufatsoen" of "Milieu-natuurlijk!" of "Ons Milieu voor eeuwig".

Hajo Vleming

Rectificatie

In het vorige nummer besteedden we in de rubriek Inzoomen aandacht aan Laat het Donker Donker en de Nacht van de Nacht Sterrentelling 2010. We suggereerden toen dat beiden een gezamenlijk initiatief zijn van de Natuur- en Milieufederaties en Natuur en Milieu. Dit is onjuist. Laat het Donker Donker is een eigen initiatief van de Natuur- en Milieufederaties (voorheen 'de Provinciale Milieufederaties'). Op provinciaal niveau maken de federaties zich sterk om Nederland weer donkerder te maken. Samen met Natuur en Milieu organiseren zij ieder jaar de landelijke publieksactiviteit Nacht van de Nacht om het belang van duisternis onder de aandacht van de burgers, bedrijven en overheden te brengen en te houden. De Nacht van de Nacht Sterrentelling 2010 is daarentegen volledig een eigen initiatief van De Natuur- en Milieufederaties. Het onderzoek in 2009 was wel een gezamenlijk onderzoek en niet alleen van Natuur en Milieu.

De redactie

Commentaar

Onder Vuur

Elk nummer bellen we met personen of bedrijven die doelwit zijn geworden van

een actie van de milieubeweging. Deze week: anti-bont versus anti-anti-bont.

“Overweldigend, waanzinnig, betoverend.” Femke Dekker van de bontvrije-organisatie Fur Free spreekt in superlatieven over het succes van de bontvrij-tentoonstelling in de Amsterdamse Hortus Botanicus tijdens de Amsterdam International Fashion Week eind januari. Toch was Dekker *not amused* toen er een groepje pro-bont demonstranten gehuld in bontjassen en met spandoek 'Baas in eigen bont', rond paradeerde. "Dit steekt me recht in mijn hart". Zo was haar reactie toen.

Nog steeds boos?

"Nee. Achteraf blijkt dat de demonstranten ingehuurd acteurs waren. Ron Haarman van Furlab (het innovatiecentrum van het Nederlands Bont Instituut, RB) zou Joris Lam (initiatiefnemer van de demonstratie, RB) hebben willen helpen met de pro-demonstratie maar kon naar eigen zeggen geen blik pro-bontvrijwilligers opentrekken. Hij schijnt 3.000 euro te hebben betaald aan de acteurs. Dat zegt genoeg, toch?!"

Uw eerste reactie was een stuk feller...

"Klopt. In het vuur van de strijd raakte ik geëmotioneerd. De opmerking dat bont een verantwoord en duurzaam product is, zoals Lam roept, staat recht tegenover alles waar ik voor sta."

Overviel deze allereerste pro-bontdemonstratie in Nederland u?

"De allereerste en fake. Maar nee, op twitter verschenen aankondigingen. Anti-bont activisten demonstreren ook al jaren, dus laat maar komen dachten we. Bovendien, deze stunt heeft ons meer publiciteit en meer sympathie opgeleverd. Eigenlijk zou ik Lam een bloemetje moeten sturen."

Uiteraard hebben we Ron Haarman van Furlab ook even gebeld.

Dus u heeft acteurs ingehuurd?

"Ik moet hier vreselijk om lachen. We hebben er nooit een geheim van gemaakt dat wij de negen pro-demonstranten van Lam hebben versterkt met een negen man sterk promoteam dat bezoekers uitnodigde voor een open dag op een pelsdierenhouderij. Omdat er nauwelijks bezoekers voor de tentoonstelling kwamen en het promoteam werkloos stond toe te kijken, gingen zij al gauw op tussen de demonstranten."

Tekst: Ronella Bleijenburg Foto: Amaury Miller

Horizontaal denken

"Het maatschappelijk middenveld is de oorzaak van het probleem, niet de oplossing." Deze stelling van transitieprofessor Jan Rotmans spookt nu al een paar dagen door mijn hoofd. Rotmans deed de uitspraak tijdens een conferentie van het Platform voor een Duurzame en Solidaire Economie. Deze wilde op 3 februari in Tilburg, na vier jaar discussiëren, een 'routeplan naar een eerlijke en duurzame economie' vaststellen. Daarvan kwam het die dag niet, ondanks alle goede bedoelingen.

Een reden hiervoor had Rotmans tijdens het forumdebat in de ochtend al gegeven. Milieubeweging, vakbeweging, maar ook werkgevers en talloze andere maatschappelijke organisaties blijven teveel in hun eigen 'comfortzone' hangen. Ze verdedigen, georganiseerd in verticale organisaties en vaak met ideologische zuiverheid, een specifiek belang dat tegen andere belangen moet worden afgeschermd; het belang van het milieu, van de werkgever, de werknemer, de consument. Zo vechten ze voor een plekje in het publieke debat en een luisterend oor in politiek Den Haag of Brussel. Overheid, bedrijfsleven, maar ook andere maatschappelijke organisaties zijn daarbij vaker tegenstander dan bondgenoot. Soms probeert men wel horizontale dwarsverbanden te leggen, maar te vaak schiet men weer in de oude reflexen, het eigen gelijk, het wijzende vingertje.

Erg is dit volgens Rotmans niet. De transitie naar een duurzame samenleving is allang bezig, zónder routeplan. Rondom talloze individuele en maatschappelijke behoeften – energie, transport, eten en drinken, gezondheidszorg, onderwijs – ontstaan momenteel horizontale verbindingen tussen burgers en lokale bestuurders, consumenten en producenten. Overheid en politieke partijen, middenveldorganisaties, maar ook grote delen van het bedrijfsleven weten zich met deze ontwikkelingen niet goed raad. Dit is onderdeel van de economische en politieke crisis waarin we ons momenteel bevinden. Maar, zo weet Rotmans, over een jaar of tien, twintig is die voorbij en is de duurzame samenleving een feit.

Tijdens de lunch van de conferentie sprak menigeen schande van dit onvervalst 'neo-liberale' betoog. Maar is dit niet juist zo'n oude, ideologische, reflex? Oké, Rotmans wil vrij baan voor de innovatieve kracht van het bedrijfsleven, een overheid die niet reguleert maar faciliteert en, zo mogelijk, inspireert. En ja, niets garandeert dat deze toekomstige duurzame samenleving ook solidair zal zijn, behalve *green* ook *fair*. Maar hij is ook niet noodzakelijk *unfair*. Daar kunnen burgers zelf voor zorgen. We zijn er tenslotte zelf bij. En als de 'middenveldorganisaties' nu eens hun verticale stellingen verlaten en zelf actief horizontale verbanden en initiatieven gaan ondersteunen. Zijn ze dan nog steeds het probleem, of juist deel van de oplossing?

Freek Kallenberg, redacteur

“Natuurorganisaties zijn teveel op Den Haag gericht”

Foto: Guy Ackermans

Dat stelt Kris van Koppen, hoofddocent milieubeleid aan de Wageningen Universiteit. Tekst **Freek Kallenberg**

dragen. De PVV profileert zich zelfs als groot dierenliefhebber. Helaas geldt hun liefde niet voor dieren in natuurgebieden. Dat zou een interessante vraag zijn aan Dion Graus: weet hij hoeveel dieren nu in hun voortbestaan worden bedreigd door de bezuinigingen op natuur en hoe dit zich verhoudt tot het aantal dieren die zijn *animal cops* gaan redden? Het verbaast me dat natuurorganisaties hem die vraag niet stellen.”

Die liefde voor dieren wordt breed gedeeld. De aanhang van dierenclubs als de World Society for the Protection of Animals, Wakker Dier, stichting AAP of de Partij voor de Dieren is vorig jaar wel gegroeid. “Dat is al langer aan de gang. De vorm waarin mensen natuur beleven is veranderd. De belangstelling voor dieren neemt toe en daarnaast zie je een globalisering en mediativering van de natuurbeleving. Met name jongeren kijken met een mondiale, maar ook meer virtuele blik naar natuur.”

Ze gaan niet het bos in, maar kijken naar een website van een bos? “Niet zozeer naar een bos, maar naar spectaculaire natuurfilms met exotische dieren. Vaak weten ze daar ook veel van, waarschijnlijk meer dan jongeren twintig jaar geleden. Tegelijkertijd komen ze zelf nauwelijks in

een bos, de natuur in hun eigen omgeving vinden ze niet interessant. Een aantal natuurorganisaties speelt hier goed op in met campagnes die zich inzetten voor primaten, tijgers of walvissen. Die organisaties doen het dan ook goed.”

Maar zodra het gaat over biodiversiteit haken mensen af? “Dat is veel te abstract. Wat aanspreekt zijn verhalen en documentaires over stokstaartjes, pinguïns, of het uitsterven van chimpansees of gorilla’s. Het begrip biodiversiteit kun je daar wel bij noemen, maar je moet niet verwachten dat mensen daar warm voor lopen. Ook de discussie over de Nederlandse natuur wordt veel te veel gevoerd in abstracte termen als netwerken verbindingzones, natuurdoeltypen en intrinsieke waarden. Terwijl het toch een verhaal over planten en dieren is, over het vergroten van hun leefomgeving en daarmee hun voortbestaan. Vertel dat dan ook en laat dat zien.”

Hebben natuurorganisaties zich teveel op Den Haag gericht? “Ja, daar leek het succes te halen. Dat is ook gelukt. Maar om in Den Haag succesvol te zijn, moet je voldoende draagvlak hebben in de samenleving. Dat vergat men wel eens. De laatste jaren is daar het negatieve imago van de overheid bij gekomen. Er is een algemene tendens om de overheid niet te zien als vertegenwoordiger van het algemeen belang, maar als een groep mensen die er op kosten van de ‘gewone man’ dure hobby’s op na houden.”

Natuur- en milieuorganisaties die zich nationaal profileren hebben het daarom het moeilijkst? “De cijfers suggereren dat wel. Natuurmonumenten is de grote verliezer. Terwijl lokale organisaties, zoals de Provinciale Landschappen, veel minder leden en donateurs verliezen of zelfs winst boeken.”

Hier ligt dus een uitdaging voor natuur- en milieuorganisaties: ingewikkelde vraagstukken vertalen naar de lokale omgeving en het dagelijks leven van mensen? Met dieren is dat nog te doen, maar bij klimaatverandering is dat veel ingewikkelder. “Ook die heeft lokaal gevolgen: warmere zomers, meer fluctuaties in regenval, de ziekte van Lyme die oprukt omdat het warmer wordt, ganzen die hier blijven en niet doortrekken. Dat kun je duidelijk maken. Maar het klimaatprobleem is voor een belangrijk deel een vraagstuk van internationale solidariteit. Vooral de mensen in het zuiden worden geconfronteerd met de gevolgen van onze uitstoot van broeikasgassen. Dat verhaal moet je ook blijven vertellen. Mensen zijn daar wel gevoelig voor.”

Is dat zo? De steun voor ontwikkelings-samenwerking holt achteruit. “Dat is maar gedeeltelijk waar. Op het moment dat er een actie op touw wordt gezet voor een ramp elders op de wereld, met tv-show en al, zijn we niet te beroerd de portemonnee te trekken. De traditionele ontwikkelingsorganisaties liggen wel onder vuur. Die krijgen hun geld van die verfoeide overheid en besteden het ook nog eens verkeerd, vindt men. Hetzelfde verwijt men de landelijke natuur- en milieuorganisaties. Daarom moeten zij de contacten met burgers herstellen of versterken. Geef mensen meer inbreng en verantwoordelijkheid in de projecten die je onderneemt, betrek ze bij je activiteiten. Maak natuurbeheer concreet en laat zien wat je precies doet. Dat is denk ik de beste manier om het verlies aan leden te stoppen.” □

Zandbergen

Kneedbaar draagvlak

Het nieuwe politieke toverwoord is.... Draagvlak! Naar eigen wens te kneden, te misbruiken of juist met argumenten te negeren.

Wil je een missie in Afghanistan waar geen draagvlak voor is? Beroep je dan op je eigen verantwoordelijkheid als regering of fractieleider en doe wat je goed dunkt. Je kunt altijd nog achteraf proberen zo veel mogelijk mensen mee te krijgen. Wil je zo veel mogelijk mensen die je goed gezind zijn naar de stembus krijgen? Laat dan een maand lang een paar keer per week belangrijke mensen uit de partij zeggen dat het kabinet ten dode is opgeschreven als het niet genoeg draagvlak krijgt in de Eerste Kamer. Heb je je als partij altijd hard gemaakt voor CO₂-opslag? Het zelf gepropageerd en het altijd beschouwd als de ultieme oplossing voor het klimaatprobleem? Maar ben je langzaam je geloof in die oplossing aan het verliezen? Ook dan is draagvlak het toverwoord.

Het moet eind 2005 zijn geweest dat Pieter van Geel als staatssecretaris van Milieu afreisde naar het winterse Montreal. Daar, in het gigantische conferentiecentrum onder het centrum van de Canadese stad slingerde Van Geel CO₂-opslag de internationale politiek in. Terwijl milieuministers van over de hele wereld geen stap verder met elkaar kwamen, probeerde de CDA'er de discussie open te breken met een revolutionaire techniek. Tussen alle wezenloze debatten over de vraag of bestaande bossen ook op de positieve balans van een land mogen worden opgeteld, of er inmiddels al iets gevraagd kan worden van ontwikkelingslanden en of oliestaten daar dan ook toe gerekend worden, kwam onze Pieter van Geel op deze klimaatconferentie met zijn positieve noot. Stop CO₂ onder de grond. Plek zat, na al het gas dat er uit is gehaald. Het zal wel veilig zijn, want het aardgas is ook nooit ontsnapt. Hij overwon heel wat scepsis. Kreeg de PvdA mee. Een heel lobbycircuit kwam op gang. PvdA-minister Jacqueline Cramer gaf een paar jaar later zelfs toestemming voor de bouw van twee nieuwe kolencentrales op de Maasvlakte. Mits de CO₂ onder de grond zou worden gestopt.

Wat kun je na zo'n geschiedenis als het enthousiasme in je eigen CDA rap afneemt en de coalitiepartij weinig ziet in de ondergrondse opslag. Juist. Je kijkt goed hoe de lokale discussie verloopt. Doet niets om de angst weg te nemen en zegt dat de opslag van koolstofdioxide alleen zal gebeuren als er draagvlak is. Je hebt geluisterd naar het volk en bent van het probleem af. Op naar de verkiezingen.

Karen Zandbergen is politiek journalist bij Trouw. Ze schrijft elk nummer over milieu in politiek Den Haag

Illustratie: Renée Gubbels

“Natuur- en milieuorganisaties moeten de contacten met burgers herstellen”

Shell op het matje

Op 26 januari moest Shell zich tijdens een hoorzitting in de Tweede Kamer verantwoorden voor haar oliewinning in Nigeria. Volgens Milieudefensie en Amnesty International doet het bedrijf te weinig aan onderhoud van pijpleidingen en het opruimen van vervuiling, waardoor vruchtbaar land op veel plaatsen is bedekt met een dikke laag oliedrap. Ook fakkelt Shell op grote schaal gas af, dat vrijkomt bij de oliewinning. Tweede Kamerleden wilden weten hoe dit nu precies zit. Shell ontkende echter alle aantijgingen. Wel erkende ze indirect dat de situatie in de Nigerdelta ernstiger is dan men oorspronkelijk deed voorkomen. Het oliebedrijf meldde tijdens de hoorzitting dat twee op de drie lekkende pijpleidingen te wijten is aan sabotage. Opmerkelijk, aangezien Shell altijd heeft beweerd dat maar liefst 98 procent van de lekkages het werk is van saboteurs. Milieudefensie-woordvoeder Geert Ritsema hoopt dat de hoorzitting het begin is van een politiek proces om bedrijven

Foto: Michiel Wijnbergh

als Shell, met het hoofdkantoor in Nederland, via wetgeving te dwingen zich ook elders verantwoord te gedragen. "Het is ondertussen wel duidelijk dat het bedrijf hier uit zichzelf geen stappen in zal doen", meent Ritsema. Voorafgaand aan de hoorzitting hingen activisten van Milieudefensie een spandoek op aan de gevel van het hoofdkantoor van Shell in Den Haag.

Verborgen subsidie aan grootverbruikers

De Nederlandse staatskas loopt jaarlijks anderhalf miljard euro mis omdat de grote industrie en de landbouw veel minder energie-belasting betalen dan de consument. Dit zegt milieuhogleraar Jeroen van den Bergh van de Vrije Universiteit. Het kabinet-Rutte wil subsidie op groene energie grotendeels schrappen. Maar het kabinet meet met twee maten, vindt Van

den Bergh. De 'verborgen subsidies' aan grootverbruikers van energie zoals de industrie en de landbouw, worden niet aangepakt. Volgens de hoogleraar moedigt de overheid met deze en een zevental andere onzichtbare subsidies, zoals de belastingvrijstelling op kerosine voor vliegtuigen, de uitstoot van CO₂ door grote bedrijven aan. "Als we deze subsidies afschaf-

fen hebben we al dertig procent van onze CO₂-doelstellingen gehaald", aldus Van den Bergh. Afgelopen november stonden steunmaatregelen voor niet-duurzame energie op de nominatie voor onderzoek in de Tweede Kamer. Een meerderheid vond het echter niet nodig. (Bron: VU Magazine, december 2010)

'Kernafvaltransport illegaal'

Het half maart geplande transport voor hoogradioactief afval van kerncentrale Borssele naar La Hague, Frankrijk, is in strijd met de Franse wet. 95 Procent van het afval blijft in Frankrijk achter, terwijl het daar bij wet verboden is om buitenlands afval op te slaan. Een tiental milieuorganisaties heeft daarom op 18 januari bezwaar aangetekend bij de Raad van State tegen de vergunning voor het transport. Nederlands kernafval wordt in Frankrijk verwerkt, waarna het meest radioactieve deel terugkomt naar Nederland en tijdelijk

wordt opgeslagen naast de kerncentrale in Borssele. 95 Procent van het radioactieve afval blijft in Frankrijk achter, zogenaamd voor hergebruik als reactorbrandstof. In de praktijk wordt niet 95 maar slechts 12 procent van het in Frankrijk verwerkte materiaal daadwerkelijk tot nieuwe brandstof verwerkt. De overige 83 procent van het kernafval ligt in Frankrijk opgeslagen of wordt in Rusland gedumpt, zo onthulde een Franse overheidscommissie. (Bron: www.greenpeace.nl)

+++ **'Down to earth'** wordt volgens onderzoeksbureau Mintel dé beautytrend van 2011 +++ **Supermarkten Jan Linders** en **Boni** gaan, in navolging van vele andere supermarkten, hun verticale koelingen afdekken +++ De Finse biodieselproducent **Neste Oil** heeft de jaarlijkse **Public Eye Award** gewonnen, de publieksprijs voor het minst duurzame bedrijf. Voor haar palmolieplantages in Maleisië en Indonesië kapt ze grote stukken oerwoud en schendt ze de rechten van de lokale bevolking +++ De Belgische milieuactiviste **Anja Hermans** is veroordeeld tot zes maanden cel omdat ze een aantal keer het terrein van de kerncentrale van Doel heeft betreden.

'Verantwoord bankieren nog ver weg'

Een groot deel van de Nederlandse banken scoort nog altijd onvoldoende als het gaat om maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dat blijkt uit het nieuwe kwartaalbericht van de Eerlijke Bankwijzer. Volgens de wijzer lijkt de ambitie te ontbreken bij banken, waaronder ABN Amro, ING, Rabobank en Aegon Bank om zo snel mogelijk verantwoordelijk te gaan werken. Adrie Papma van de Bankwijzer noemt het gebrek aan transparantie bij de banken onbegrijpelijk. "Ondanks de grote maatschappelijke onvrede over het bonusbeleid bij banken,

publiceren sommigen nog steeds geen beleidsstukken en maatschappelijke jaarverslagen." Ook geven banken nog altijd onvoldoende inzicht in hun investeringen. Met het klimaatbeleid en het bonusbeleid is het eveneens slecht gesteld. Goed nieuws is er ook. Van Lanschot Bankiers voerde onlangs een mensenrechten-effect-rapportage in als voorwaarde voor kredietinvesteringen. Ook sluit de bank voortaan investeringen uit in producenten van omstreden wapens en in bedrijven die actief zijn in omstreden wapenhandel. (www.eerlijkebankwijzer.nl)

Vervuilen goedkoper

Door een toename van de elektriciteitsproductie hebben energiebedrijven in 2009 meer van het broeikasgas CO₂ uitgestoten dan in 2008, maar ze hoefden er toch minder voor te betalen, zo meldt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Om de uitstoot af te dekken moesten de energiebedrijven emissierechten bijkopen. Door de economische crisis is de prijs van deze rechten op de Europese markt in 2009 aanzienlijk gedaald.

Te veel vervuilen was voor energiebedrijven daardoor goedkoper dan een jaar eerder. Volgens Milieudefensie bewijst dit dat het huidige systeem van emissiehandel niet werkt. Volgens de milieuorganisatie zijn er te veel rechten in omloop. Ze pleit daarom voor de invoering van een bodemprijs van minimaal 50 euro per ton en vindt dat die prijs de komende jaren moet oplopen. (Bron: www.cbs.nl)

Bijlo spreekt...

.... een inwoner van Strijensas

"Waar was u tijdens de Moerdijkbrand?"

"Aan het werk op het land. En ik zag die rook en ik denk gelijk: dat zit niet goed. Dat zei ik ook meteen tegen mijn vrouw. Ik zeg: Dat zit niet goed, dat zit helemaal niet goed. En dan kan die Opstelten op televisie wel zeggen dat het wel goed zit, maar het zit echt niet goed, want hij kwam toen-ie hier was zijn busje niet uit, nou, dan zit het niet goed, want als het wel goed zit kom je je busje wel uit."

"Vertrouwt u de kwaliteit van uw groente nog?"

"Ik proef zelf alles voor. Ik heb gisteren mijn eigen spruitjes gegeten, lagen zeer zwaar op de maag, loodzwaar mag ik wel zeggen. Dat heb wel een voordeel, er gaan tien, wat zeg ik, vijftien spruitjes minder in een pond. Dus ze leveren mij veel meer op."

En aan een beetje lood is nog nooit iemand dood gegaan. En weet je wat het voordeel is van lood? Je kan veel hetere dingen drinken, je slokdarm verandert in een loden pijp. Je moet het alleen niet in je schoenen laten zakken, maar voor de rest kan het geen kwaad. Maar toch, het zat niet goed. Ik zie die rook, die rook was niet gewoon zwart, die was echt heel zwart, zo'n zwarte rook heb ik nog nooit gezien, maar ja joh, we maken er maar het beste van joh, meer kunnen we niet doen. En gerookte boerenkool, ik heb het al aan een paar sterrenrestaurants kunnen verkopen, het schijnt een enorme hit te zijn. Maar toch, en dat zei ik ook tegen mijn vrouw, ik zeg: Het zit niet goed."

Vincent Bijlo

Illustratie: Renée Gubbels

Foto: Rich Clement

VERENIGDE STATEN

Historisch besluit: kolenmijn gaat niet door

Een grote en omstreden open kolenmijn krijgt toch geen vergunning. Voor de Spruce-mijn bij Charleston in West Virginia, zou een bergtop met een oppervlakte van bijna tien vierkante kilometer worden afgegraven. Zestien kilometer aan beken en rivieren zouden gedempt worden met rotsen en grond uit de mijn. Milieugroepen bestrijden de plannen al sinds 1998. In 2007 kreeg de mijn toch een vergunning, die sindsdien werd aangevochten. Voor het eerst in de geschiedenis van de staat West Virginia heeft het Environmental Protection Agency (EPA) nu een eerder verleende vergunning ingetrokken. Mijnbouwbedrijf Arch Coal is "geschokt en verbijsterd" over het veto op de vergunning.

"Het is een opluchting dat na jaren wet en wetenschap worden gerespecteerd, en de vernieling van de omgeving wordt gestopt", vindt Joe Lovett. Hij is advocaat van milieugroepen en vecht al ruim twaalf jaar tegen het plan. "EPA moet nu ook de andere vergunningen voor het afgraven van bergen intrekken. De dagbouw schendt de wet op schoon water en vervuult onze bergen en rivieren." Het besluit maakt deel uit van Obama's plannen om de gevolgen van dagbouw te beperken. De mijn zou op een "destructieve en onduurzame" wijze opereren en de gezondheid van de lokale bevolking en de waterkwaliteit in gevaar brengen, concludeerde EPA. Streekbewoners zijn overigens niet blij met de gevolgen voor de werkgelegenheid. De mijn zou een van de armste staten van de VS driehonderd banen hebben opgeleverd. (Bron: Charleston Gazette e.a.)

BAHREIN

'Boerderijen niet slopen voor beton'

De Milieu Vereniging in Bahrein voert actie voor het behoud van boerderijen. Steeds vaker worden spaarzame landbouwgronden opgeofferd aan woningbouw. De vruchtbare grond verandert zo in beton, terwijl de helft van het eiland uit woestijn bestaat. De activisten stellen dat de landbouw belangrijk is voor het in stand houden van de zoetwatervoorraad op het eiland. Ook de vele palmbomen waar het eiland beroemd om is, moeten plaatsmaken voor flats. "Ik begrijp dat er iets aan de woningnood moet worden gedaan, maar de landbouwgronden kun je niet naar elders verplaatsen", zegt Khawla Al Muhanadi, doelend op de woestijn. Een boer merkt

dat sinds het eiland door een 24 kilometer lange snelweg overzee verbonden is met Saoedi-Arabië, de meeste groente en fruit geïmporteerd wordt. De noodzaak om eigen landbouwgrond in stand te houden is daardoor verdwenen. (Bron: IPS)

INDONESIË

Moratorium op boskap vertraagd

Sinds 1 januari zouden er in Indonesië twee jaar lang geen vergunningen meer uitgegeven worden om bos te kappen. In ruil daarvoor ontvangt het land van Noorwegen een miljard dollar vanwege vermeden CO₂-uitstoot. De deal maakt onderdeel uit van het VN-programma om emissies door ontbossing tegen te gaan (Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation, REDD).

ITALIË

Plastic tassen in de ban

Goed nieuws uit Berlusconi-land: sinds januari zijn plastic wegwerptasjes verboden in alle winkels. Milieuclub Legambiente schat dat de ban zo'n 180 duizend ton CO₂-uitstoot per jaar zal schelen. Italië gebruikte maar liefst een kwart van het totale aantal plastic zakken in de hele EU: vierhonderd tasjes per Italiaan, in totaal zo'n 20 miljard stuks. Per jaar. Hoewel geen enkel Europees land zo ver gaat als Italië, willen meer landen de plastic tas uitbannen. In Ierland heeft een belasting op plastic tassen er toe geleid dat het gebruik sinds 2002 enorm

gedaald is. Consumenten in Engeland gebruiken daarentegen vier maar zoveel plastic tassen als hun burens. Ondanks dat supermarkten hebben afgesproken het gebruik te reduceren. Ook Nederlandse supermarkten hebben onlangs afgesproken geen dunne gratis plastic tasjes bij de kassa's van supermarkten meer weg te geven. Dit scheelt jaarlijks 500 duizend kilo plastic en bespaart evenveel energie als 3500 huishoudens. Een verbod is volgens minister Schultz niet mogelijk omdat het in strijd is met de Europese regels. Dus wellicht

wordt Italië nog teruggefloten. Een ban op plastic tasjes is overigens niks nieuws. Zo heeft Zanzibar sinds 2007 en China sinds 2008 een wettelijk verbod op ultradunne plastic tasjes. Het aannemen van een gratis tasje in winkels kan de Chinese consument zelfs een fikse boete opleveren. Ook in Zuid-Afrika, India, Australië, Bangladesh, Kenia en de Amerikaanse steden Los Angeles en San Francisco zijn zijn plastic tasjes verboden. (Bron: AOL News, Guardian, Parool e.a.)

VERENIGD KONINKRIJK

Rijke actieklimmer blijkt spion

In Engeland is rumoer ontstaan over een politie-infiltrant in de radicale milieubeweging. Sinds 2003 maakte 'Mark Stone' deel uit van bijeenkomsten en acties van Earth First!. De 'professionele klimmer' werd gewaardeerd om zijn inzet, maakte snel vrienden en betaalde veel onkosten voor acties bij kolencentrales, vliegvelden en kerncentrales. Met zijn rijbewijs en pick-up busje was hij van grote waarde voor de actievoerders. Op een vals paspoort reisde hij heel Europa door om aan acties mee te doen. In Engeland werd zijn rol als organisator ervan steeds groter. Na een politie-inval in 2008 bij een school, waar werd voorverzameld om een E.on kolencentrale een week te bezetten, vonden activisten het verdacht dat hij een andere advocaat wilde dan de groep. Toen bij toeval zijn echte paspoort, op naam van Mark Kennedy, werd gevonden, was zijn ontmaskering definitief. De politiemann zou grote spijt hebben van het verraad

aan de mensen met wie hij zeven jaar optrok. Rechtszaken tegen zes activisten om het voorbereiden van de bezetting van de E.on kolencentrale, liggen stil. Volgens hun advocaat wil spijtoptant Kennedy nu een verklaring afleggen over zijn activiteiten als infiltrant. Het gevolg was dat het OM de rechtszaak gelijk seponereerde. Justitie zit er wellicht niet op te wachten dat door de verklaring publiekelijk wordt hoe de inlichtingenoperaties van de politie werken. Peter Polder van Groen Front!, de Nederlandse tak van Earth First!, zegt dat de autoriteiten in Nederland meer met informanten dan infiltranten lijken te werken. "Mensen die uit zichzelf al actief zijn, worden onder druk gezet om inlichtingen te geven. Een ideale strategie om wantrouwen te kweken. Ons antwoord is om er intern zo open mogelijk over te zijn. Mensen die uit de kast komen als informant, hoeven niet bang te zijn in de groep aan de schandpaal genageld te worden." (Bron: The Guardian, Daily Mail e.a.)

+++ In Zuid-Korea moeten vissers die een dode walvis 'vinden', deze voortaan eerst laten onderzoeken voordat ze hem mogen verhandelen. De maatregel moet illegale walvisjacht tegengaan +++ In Mexico wordt 800 duizend hectare bos door lokale gemeenschappen beheerd. Daarmee is het land volgens de Wereldbank kampioen 'community based forests' +++ Finse atoomexperts willen Namibië, een van de weinige landen ter wereld met eigen uraniumvoorraden, aan een eerste kerncentrale helpen +++ Peru: dagenlange blokkades bij oplopende conflict tussen inheemse groepen en oliebedrijven over vervuiling van het Amazonegebied +++ Studie Atlantische Oceaan: koralen bevestigen 'niet eerder

vertoonde' opwarming zeewater over de afgelopen 150 jaar +++ Volgens Europees onderzoek is de Middellandse Zee misschien wel met 250 miljard stukjes microplastic (kleiner dan 5mm) vervuild. In sommige monsters zat zes keer meer microplastic dan plankton +++ 'Nigeria moet de loodvergiftiging bij illegale goudmijnen opruimen', stelt het milieuprogramma van de Verenigde Naties +++ Japan: Recordopbrengst van 400 duizend dollar voor één blauwvintonijn +++ Texas gaat in beroep tegen opdracht van Obama om uitstoot broeikasgassen te reguleren +++ Gambia begon het jaar met een bewustwordingscampagne om bosbranden te voorkomen +++ (Bronnen: BBC, IPS, ENN, Mongabay, AllAfrica)

De milieuorganisatie Sea Shepherd bindt ook deze winter de strijd aan met illegale walvisjagers. Geert Vons is aan boord van een van de schepen. “Met een paar schepen erbij kun je de hele walvisjacht tegenhouden.” Tekst Myrthe Verweij Beeld Dinand van der Wal

“Wij handhaven slechts de wet”

Geert Vons, directeur van Sea Shepherd Nederland, moet nog pakken als ik hem eind december spreek in het voormalige Volkskrantgebouw in Amsterdam. De volgende dag vliegt hij naar Australië om aan boord te gaan van de Bob Barker, een van de drie schepen waarmee Sea Shepherd tot eind februari de Japanse walvisjacht bij Antarctica wil dwarsbomen. De temperatuur in zijn kantoor aan de Wibautstraat is alvast arctisch. Behalve een tafel met zijn laptop en mobieltje staan er in de ruimte een paar van zijn schilderijen, wat dozen t-shirts en trays met energiedrankjes (“gekregen van een sponsor”).

Wat ga je aan boord precies doen?

“Ik sta op de brug, samen met Alex Cornelissen, Nederlanders onder elkaar. Een paar jaar geleden ging ik, omdat ik motor rij, op de jetski om afleidingstactieken met rookbommen te oefenen. Dat bleef bij trainen. In de Zuidelijke Oceaan trainde ik tussen de

ijsschotsen, toen aan twee kanten walvissen gingen meespringen. Eerst schrik je van het geluid, maar het is prachtig. Later kwam ik op de brug terecht, als ijswachter. Vooral het pizza-ijs, allemaal kleine schotsjes, dat red je niet op de radar. Je moet goed kijken. Dat met het team doen, vind ik een van de mooiste dingen. En het beschilderen van de schepen.”

Hoe raakte je bij Sea Shepherd betrokken?

“Ik las een artikel over het rammen van het schip Whales Forever door de Noorse kustwacht in 1994. Ik werd enthousiast maar dacht: wie zit er nou op mij, student en kunstenaar, te wachten? Een paar jaar later zat Paul Watson in voorarrest in Lelystad en heb ik hem bezocht. Hij kwam daarna naar mijn

atelier. Ik heb de logo's ontworpen voor Sea Shepherd en ben er zo via de creatieve hoek terechtgekomen.

Sea Shepherd wil internationale wetten en verdragen handhaven om schildpadden, dolfijnen, haaien, zehonden en walvissen te beschermen. Al jarenlang jaagt Japan binnen de grenzen van een walvisreservaat, de Southern Ocean Whale Sanctuary, dat is verboden. Ze maken gebruik van fabrieksschepen die op zware diesel varen, dat is daar eveneens verboden. Ze tanken het schip bij in het natuurreservaat, ook dat is verboden. Geen enkele overheid treedt hier tegen op. En wat er in internationale wateren gebeurt, waar het grootste gedeelte van die reservaten ligt, schuift iedereen naar elkaar af. Het is zó afgelegen, wat niet weet dat niet deert.

“De internationale walviscommissie IWC is een zinloos instituut”

We zijn een wetshandhavende organisatie. We hebben ook een dubbele kant, want we hebben een doodshoofd in het logo. Ons logo is een een piratenvlag, in het Engels heet de illegale walvisjacht *pirate whaling*. En laten we eerlijk zijn, een vlag met een roosje ofzo, dat schrikt niet af. Het is gedeeltelijk een spel.

In een paar jaar is er veel veranderd. De meeste mensen hebben inmiddels van ons gehoord: ‘zijn dat niet die gasten van *Whale Wars*?’ Door de media-aandacht, en door de film *The Cove* (de baai) over de dolfijnenjacht, neemt de druk op Japan steeds meer toe. Een almaar groter publiek beseft dat walvisvangst, het afslachten van dolfijnen, klimaatverandering, het opwarmen van de oceaan, allemaal samenhangt.”

Hoe heeft het doden van vissen te maken met het opwarmen van de zee?

“Hoe meer vis je uit de zee haalt, hoe minder visserij er in de zee komt, met calciumcarbonaat dat CO₂ bindt. Het verstoort het evenwicht. Zoals Paul Watson zei op een

“Een vlag met een roosje ofzo, schrikt niet af”

sponsorbijeenkomst in Amsterdam: je kunt de aarde vergelijken met een ruimteschip, en we zijn met z'n allen heel hard bezig om de bemanning uit te moorden.”

Jullie schepen, de Bob Barker en Steve Irwin varen onder Nederlandse vlag. Waarom?

“Nederland hecht veel waarde aan de vrijheid van meningsuiting en het recht van demonstratie. En Nederland heeft verdragen over natuurbehoud en bescherming ondertekend. In december 2009 wilde de Japanse overheid vanwege onze acties dat Nederland de vlag van de Steve Irwin introk. Dat is niet gelukt, want we voldoen gewoon aan de wet. Daarom kwam de staatssecretaris met een wijziging van de Zeebrievenwet. Die is controversieel verklaard door de Kamer. (Het kabinet Rutte kondigde in januari echter

aan de wijziging vóór de zomer te willen doorvoeren – MV). In dezelfde tijd heeft Japan ook druk uitgeoefend op Togo, waar de Bob Barker toen nog geregistreerd stond. In Togo waren ze wel gevoelig voor die druk. Een van mijn belangrijkste taken, naast het onderhouden van het contact met de Postcodeloterij, is te zorgen dat de scheepsregistratie in Nederland blijft.”

Sea Shepherd focust zich op enkele soorten die gered moeten worden. Is dat de beste strategie om ecosystemen te beschermen?

“We hebben maar een paar schepen. Dan is dit het makkelijkst. We krijgen nu wel meer middelen. We hebben begin 2010 een walviscampagne met drie schepen bij Antarctica gedaan, in de zomer zijn we naar de Middellandse Zee geweest, we zijn naar →

Geboren: 1966, Amersfoort
Studie: Toerisme opleiding, 1983. Kunstacademie 1984-1988. Deeltijd progressieve geneeskunde (acupunctuur, homeopathie) 1988-1991. Chinese taal en filosofie 1991-1995.
Werk: Tijdens studies als lichttechnicus, decorbouwer en barman. Begon tijdens studie Chinees met schilderen.
Sea Shepherd: leest in 1994 over Sea Shepherd en vraagt er in Nederland via zijn schilderwerk aandacht voor. Ontmoet in 1997 Paul Watson en wordt actief voor Sea Shepherd. Richt in 1999 stichting Whale Weirdo op. Vaart in 2000 mee op campagne voor de grienden (dolfijnen) bij de Faroer eilanden. Vaart in 2002, 2005 en 2007 mee naar Antarctica op walviscampagne. Sinds augustus 2009 betaald in dienst als directeur van Sea Shepherd Nederland.
Web: www.seashepherd.nl, www.whaleweirdo.org, <http://animal.discovery.com/tv/whale-wars/>

→ de Farøer eilanden geweest, nu in Taji, en alweer een walviscampagne. Dat is ongekend in een jaar. Gelukkig zijn er andere organisaties om overheden te bewerken. Die hebben hele apparaten met juristen en van alles en nog wat. Er is maar één club die met een aantal schepen gewoon zorgt dat er puur concreet iets gebeurt. De druk op Japan was er nooit gekomen als er alleen e-mailverkeer was geweest en gesprekken tussen mensen in pakken met stropdassen.”

Waar komt uiteindelijk de oplossing vandaan?

“Sinds 1986 is er een moratorium op de walvisjacht, maar er wordt nog steeds gejaagd. Praten is goed, maar voor de walvissen die tussentijds worden afgeslacht heeft het weinig zin. Je hebt een combinatie nodig: zinnige lange termijnbesprekingen, en nu direct een schip dat ter plaatse ingrijpt. De internationale walviscommissie IWC is een zinloos instituut. De afspraken zijn vrijwillig en zonder sancties. Japan geeft ontwikkelingshulp aan arme landen in ruil voor hun stem op het IWC. Dat heeft Greenpeace recent heel mooi op een rijtje gezet in het rapport *Japan's vote buying*.”

Sea Shepherd zegt een geweldloze organisatie te zijn, maar claimt ook tien schepen te hebben laten zinken. Hoe geweldloos is dat?
 “De definitie van geweld baseren we op Martin Luther King, zoals ik dat begrepen heb van Paul: hoe kun je gewelddadig zijn tegen een object dat gemaakt is om af te slachten, te moorden? Het onklaar maken van stalen voorwerpen, kun je dat gewelddadig noemen? Ik denk het niet. Als het er ook maar op lijkt dat er levensgevaarlijke situaties ontstaan, dan zullen we zoiets niet doen. De walvisjagers reageren wel steeds venijniger. Maar alles wat wij de afgelopen campagnes hebben gedaan, is gooien met boterzuur en we hebben geprobeerd een stuk touw tussen de schroef te krijgen. Ze

mogen gewoon niet in die walvisreservaten zijn. Punt.”

Je accepteert het risico dat er wat kan misgaan.

“Tuurlijk, alles kan misgaan. Ik kan hier ook onder een auto terecht komen.”

De consequenties ver weg op zee kunnen groter zijn dan hier in de Wibautstraat.

“Daarom moeten er juist meer schepen bij komen. Natuurlijk, er kunnen ongelukken gebeuren. We werken met vrijwilligers aan boord. Iemand kan uitglijden, overboord gaan, onderkoeld raken en dood gaan. Kan gebeuren.”

Hoe belangrijk is de veiligheid van de vrijwilligers voor Sea Shepherd? In afleveringen

van Whale Wars is te zien hoe mensen in het heetst van de strijd een boot te water moeten laten zonder geoefend te hebben.
 Mompelt: “Hou op schei uit.” Dan: “Er zijn genoeg dingen fout gegaan. Bootjes die zonder werkende radio wegvaren. Je hebt te maken met vrijwilligers. We proberen het beste wat we kunnen met de mensen en de middelen die we hebben. Voor sommige mensen is zeeziekte al een grote hindernis. En dan moet je nog actievoeren. Je weet als je je aanmeldt dat je risico's neemt, die je accepteert.”

De Inspectie Verkeer en Waterstaat heeft gesprekken met jullie gehad over jullie actiemethoden en de aanvaringen vorig jaar. Sea Shepherd moet zich aan de regels om aanvaringen te voorkomen houden, vindt de inspectie.

“Het aanvaringsreglement is heel wazig. ‘Goed zeemanschap’, ‘voldoende afstand houden’ wat is dat? Er zou bij de vorige campagne niet alles aan gedaan zijn om een aanvaring te voorkomen. OK, zakelijk gezien hebben ze daar een punt.”

Sea Shepherd

Sea Shepherd ontstond in 1978, nadat Paul Watson Greenpeace verliet. Sindsdien zijn ruim tweehonderd reizen ondernomen om zeedieren te beschermen – van zeekomkommers tot zeehonden, walvissen en haaien. Sea Shepherd liet meerdere ‘illegale walvisjagers’ zinken. De organisatie is niet welkom bij de walvisvaartcommissie IWC.

In januari 2010 kwam Sea Shepherd wereldwijd in het nieuws doordat hun ultramoderne schip *Ady Gil* werd geramd door de Japanners. Sea Shepherd claimt tijdens die campagne 528 walvissen te hebben gered, het jaar ervoor 305. Van de ongeveer duizend die Japan per seizoen wil schieten.

Operatie ‘No Compromise’

De huidige campagne bij Antarctica wordt gevoerd door drie schepen. Naast Geert Vons is ook Nederlander Alex Cornelissen van Sea Shepherd Galapagos aan boord. Op de schepen, ‘drijvende tv-studio’s’ volgens de *Volkskrant*, is een flinke crew van tv-zender Animal Planet mee, die opnamen maakt voor het vierde seizoen van docusoap *Whale Wars*.

Nederland en Galapagos

Sea Shepherd Nederland bestaat naast Vons uit een tiental vrijwilligers. De PostcodeLoterij steunt de actievoerders sinds 2008 met een half miljoen euro per jaar. In 2009 ontving Sea Shepherd daarnaast een miljoen euro extra voor het Galapagos project. Door met verplichte zendertjes schepen in de gaten te houden, wordt stroperij daar samen met de autoriteiten tegengegaan.

Is het lastig de PostcodeLoterij en hun achterban overtuigd te houden van jullie goede bedoelingen?

“Helemaal niet! Sterker nog, zij kwamen naar ons toe. Wij hebben geen last van een kritischer houding van het publiek tegenover milieuorganisaties. De reden van onze acties wordt steeds duidelijker voor mensen.”

Wat voor keuzes maak je zelf in het dagelijks leven?

“In principe eet ik geen vlees of vis, tenzij het toevallig ergens in zit. Voor soja wordt ook oerbos gekapt. Dus het is heel moeilijk. Ik rij wel motor. Ik vlieg naar Australië. Onze schepen varen op fossiele brandstof. Aan bepaalde dingen ontkom je niet. Van niks doen wordt niemand beter.”

Hoe is Paul Watson als kapitein?

“Het is een heel intelligente en gedreven man. Als je hem persoonlijk ontmoet is hij bijna verlegen. Maar Sea Shepherd wordt nadrukkelijk door hem geleid, hij zegt waar het op staat. We zijn geen democratie, en dat

is ook niet de bedoeling. We zijn allemaal pionnen in het grotere plaatje. We hebben een duidelijk doel, en een duidelijke tactiek. Iemand die een andere mening heeft, prima, maar dan moet je je eigen ding doen.”

Paul Watson en Greenpeace hebben flinke meningsverschillen over campagne-methodes. Watson laat zich hierover in vijandige bewoordingen uit. Waarom?

“Soms is dat inderdaad niet tactisch. Maar als Greenpeace fondsen werft onder het motto ‘help ons de walvisjacht te stoppen’, miljoenen binnenhaalt, en het jaar erop geen enkel schip naar Antarctica stuurt, dan heb ik daar ook moeite mee. Met een paar schepen erbij kun je de hele walvisjacht tegenhouden. De Japanse vloot bestaat uit minder dan tien schepen.”

Wat moet de Nederlandse overheid doen? “Nederland kan een veel sterker standpunt

innemen bij overtredingen van IWC-afspraken en -verdragen. Maar dat zijn niet de prioriteiten op haar agenda. De overheid is erg op de korte termijn gericht. Maak ambts-termijnen van tien jaar in plaats van vier jaar! Dan heeft alles de kans om uit te kristalliseren. De meeste problemen zijn niet meer landsgebonden, maar mondiaal. Zolang Nederland, Japan, Australië en Nieuw-Zeeland hun eigen dingen blijven doen zal er niks veranderen. Een walvis zwemt door alle wateren heen. En klimaatverandering houdt ook niet op bij de landsgrenzen.” □

“De reden van onze acties wordt steeds duidelijker”

Het milieuprofiel van de VVD is wel erg bleek, realiseerde Mark Rutte zich een paar jaar geleden. Hij schreef een pamflet met een groenrechtse agenda. Daarna werd het stil. Groenrechts leek geen wortel te schieten in de VVD. Maar nu blijkt dat pamflet de opmaat te zijn voor een onversneden rechts milieubeleid – zonder groen.

Tekst Han van de Wiel Beeld Leo Vogelzang

Wel rechts, niet groen

In de zomer van 2008 liet Rutte zich inspireren door Arnold Schwarzenegger, de toenmalige gouverneur van Californië, en David Cameron, de leider van de Britse Conservatieven. Beiden zijn van rechtse signatuur én schrikken niet terug voor ingrijpende milieumaatregelen.

De 'Terminator' ondertekende in 2006 een ambitieuze klimaatwet waarin Californië zich verplicht in 2020 een kwart minder broeikasgassen uit te stoten dan nu. Cameron, die van zijn regering de 'greenest government ever' wil maken, kan nog alle kanten op. Hij wil de legendarisch slechte energie-efficiëntie van Britse woningen verbeteren met een groot isolatieprogramma en zeer waarschijnlijk stemt zijn regering in met 60 procent CO₂-reductie in 2030. Daartegenover staan de uitverkoop van de nationale bossen en onevenredig zware bezuinigingen op het ministerie van Milieu.

Groen Rechts zou de koers van de VVD worden. Het betekende volgens Rutte ruim baan voor economische groei, in combinatie met harde milieueisen waaraan de industrie moet voldoen.

Revolutie

In zijn Pamflet van een Optimist (november 2008) noemt Rutte de westerse afhankelijkheid van fossiele brandstoffen als een van de →

Wat heeft dit kabinet concreet in petto voor het milieu?

- ‘Europa’ is de norm: het kabinet houdt de CO₂-reductie beperkt tot 20 procent in 2020 en streeft naar 14 procent duurzame energie in 2020.
- Om CO₂-reductie te realiseren en minder afhankelijk te worden van fossiele brandstoffen, is meer kernenergie nodig.
- Er komt een ‘Green Deal’ met de samenleving, gericht op energiebesparing. De inhoud is nog onbekend.
- De subsidieregeling voor duurzame energie (SDE) is alleen toegankelijk voor bedrijven en wordt betaald door een opslag op de energierekening, ook die van burgers.

→ grote bedreigingen van deze tijd. Niet alleen vanwege de schaarste, ook vanuit geopolitieke overwegingen en het ‘wassende water’. Een pessimist maakt een film en wakkert de klimathysterie aan, schrijft Rutte. “Op alle bangmakerij volgt de opdracht tot consuminderen. Genieten wordt verboden, op alles wat het leven leuk maakt komt een belastingheffing.” Economische groei is niet langer de motor van onze welvaart, maar ‘de spil van het kwaad’. “Groen’ staat tegenwoordig gelijk aan: betalen, betalen en betalen. Betalen zonder dat het tot resultaten leidt.”

Dan Groen Rechts (de kapitalen zijn van Rutte). Groen Rechts is een manier van denken, zegt Rutte. Eén die uitgaat van kansen en de vaststelling dat economie en milieu niet tegengesteld zijn. De Groen Rechtse optimist kiest voor een moderne economie, die een ‘revolutie in het denken’ betekent. Er zijn nieuwe energievormen nodig, waar “wetenschappelijke vooruitgang en innovatie vanuit het bedrijfsleven” voor gaan zorgen. De staat moet aanjagen: een economie stimuleren die is gebaseerd op kennis. Niet meer als een ‘benepen bovenmeester’ met allerlei heffingen wat rommelen in de marge, maar groot denken en visie uitstralen.

Als Nederland er in slaagt de economie om te vormen in een “moderne, innovatieve economie, dan hebben we goud in handen. Dan leidt ‘groen’ tot energiezekerheid én economische groei.”

Nieuwe kerncentrales

Wat we nodig hebben is ‘uitmuntend onderwijs’, een minder krampachtige relatie tussen onderwijs en bedrijfsleven en een innovatiebeleid dat zich richt op het midden- en kleinbedrijf. En weg met het woud aan (150) subsidieregelingen van Agent-schap NL: die moeten worden teruggesnoeid tot drie, want het bedrijfsleven is gebaat bij eenvoud, marktperspectief en zekerheid. Om de energiezekerheid van ons land veilig

te stellen, zijn volgens Rutte nieuwe kerncentrales nodig en moeten we op zoek naar nieuwe technieken, want alleen met kernenergie redden we het niet.

Maar alsjeblieft geen “betuttelende milieuheffingen voor burgers en ondernemers”. Dat geld vloeit maar naar de staatskas in plaats van naar innovatieve projecten. “Ik geloof veel meer in het werken met productie-eisen. We moeten niet proberen het gedrag van miljarden mensen te veranderen, maar producten schoner maken. Aanpakken bij de bron. Stel daarom op Europees niveau doelmatige eisen aan de industrie op basis van een benchmark-systeem. Stel eisen aan de uitstoot van auto’s maar ook aan andere consumentenproducten zoals televisies en koelkasten. (...) Bronbeleid is vele malen effectiever dan met een opgeheven vingertje het gedrag van mensen proberen te beïnvloeden.”

Het is nog niet zo gemakkelijk om door de pamflettistische en polemiserende toon heen substantieel milieubeleid te ontdekken. Een poging. Een: Rutte wil de energie-zekerheid veiligstellen met nieuwe kerncentrales. Twee: Rutte wil een moderne economie, met een innoverend bedrijfsleven. Innovaties kunnen worden afdwongen met productie-eisen en gestimuleerd met een simpel subsidiebeleid. Drie: Rutte schaft milieuheffingen af, want eigenlijk zijn dat verkapte accijnzen (‘betalen,

betalen, betalen’). Niet ons gedrag moet schoner, maar de productie.

Rigide marktdenken

Het grote verschil tussen links en rechts (milieu)beleid is volgens de politicoloog Hein-Anton van der Heijden, verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, de rol van de overheid. “Rechts legt de verantwoordelijkheid bij burgers en ondernemingen, met weinig nadruk op sturing en zonder langetermijnvisie. Links denkt in beleids-termen: het formuleert een doel en stelt middelen beschikbaar om dat doel te halen. Volgens mij vormen die de essentie van politiek bedrijven.”

Het rigide vrijemarktdenken dat in de Verenigde Staten furor maakt en waarbij elk overheidsingrijpen wordt verketterd, ontbreekt in Nederland, zegt Van der Heijden. “Een voorzichtige onderstroming zie je bij de PVV.” Bang dat we hier die kant op gaan, is hij niet. “Er is altijd een vrij groot cultuurverschil gebleven tussen ons Rijnlandse model van de verzorgingsstaat en de vrijemarktideologie. Nu de gevolgen van de crisis langzaam zichtbaar worden, leidt dat onvermijdelijk tot een herbezinning op het marktdenken.”

Wat Van der Heijden wel zorgelijk vindt, is dat steeds meer politici openlijk beweren dat er geen klimaatverandering gaande is, dat het gat in de ozonlaag geen probleem

“Je hypet iets, en krijgt er teleurstelling voor terug. Dat neem ik links kwalijk”

Foto: Pierre Crom

Foto: ANP

links: Actievoerders van Milieu-defensie voeren, verkleed als premier Rutte en minister Schultz van Haegen, op 3 november 2010 actie tegen de voorgenomen verhoging van de maximum snelheid. rechts: Rutte schudt de hand van zijn groen-rechtse voorbeeld: de Engelse premier David Cameron.

was, dat zure regen nooit heeft bestaan. “Twee jaar geleden was dat nog ondenkbaar, nu zegt een zesde van de Tweede Kamerleden dit. Het kost enige tijd om tot je te laten doordringen hoe ver dat gaat, en je te realiseren dat het einde van dit denken in Nederland nog lang niet is bereikt.”

Waterlichaam

Het ‘ontkenningsdenken’ is niet langer een uniek verkoopargument van de PVV, ook VVD’ers bedienen zich er van. VVD-woordvoerder en Tweede Kamerlid René Leegte gaat graag de discussie aan over klimaatverandering. Hij vindt dat er eenzijdige aandacht is voor de toename van CO₂-emissies. “Ik ben geen ontkenner. CO₂ heeft een relatie met opwarming, maar anders dan het politieke Intergovernmental Panel on Climate Change ons doet geloven. Het model van het IPCC gaat uit van de aarde als stralingsbol, terwijl de aarde een waterlichaam is. In dat model leidt een verdubbeling van de CO₂-hoeveelheid in de atmosfeer, tot een temperatuurstijging van 1 graad Celsius, de gewraakte stijging van 2 graden pas over 100 jaar. Dit leidt af van de echte discussie, die over energiezekerheid. We moeten minder afhankelijk worden van fossiele brandstoffen. En dat helpt ook het klimaat.”

Maar er is toch wetenschappelijke consensus over klimaatverandering? Dat valt nog maar te bezien, meent Leegte. Hij haalt de Amerikaanse wetenschapper Freeman Dyson aan, die heeft beweerd dat met name oudere wetenschappers sceptisch zijn over klimaatverandering. “De anderen zijn voor hun onderzoek afhankelijk van geld, en dat

is er met name voor wetenschappers die het klimaatprobleem aantonen.”

Van der Heijden ergert zich groen en geel aan dergelijke uitspraken. “Populistische politici keren zich tegen de wetenschap, omdat die tot de elite wordt gerekend: duur betaald, niet met de poten in de modder. Daar zit veel ressentiment bij. De discussie over methoden en technieken van de wetenschap is bij hen aan dovemansoren gericht. Met zijn uitlatingen verraadt René Leegte een volkomen gebrek aan inzicht in hoe de gevestigde wetenschap werkt.”

Een droom

Op zijn beurt ergert Leegte zich aan links milieubeleid. Het onderscheid tussen links en rechts typeert hij als volgt: “Links materialiseert het milieubeleid. Het benoemt een probleem en levert een materiële oplossing. Een energieprobleem? De spaarlamp! Alsof dat de oplossing is.” Hij noemt het ‘jammer dat dit gebeurt’, omdat het achterliggende verhaal wordt teruggebracht tot de spaarlamp. “Je hypet iets, en krijgt er teleurstelling voor terug. Dat neem ik links kwalijk.” Leegte verwacht geen concrete oplossingen van de politiek. “In mijn *maiden speech* heb ik gezegd dat ik van politici een droom verwacht in plaats van een plan. Een droom inspireert en geeft mensen verantwoordelijkheid, een plan slaat dood. Stel dat Martin

Luther King had gezegd: ‘I have a plan’...”

Dat er in het regeerakkoord zo weinig over duurzaamheid te lezen valt, komt volgens hem doordat CDA en VVD het daarover eens zijn. “In het regeerakkoord beschrijf je alleen dingen waarover je het niet eens bent.” En je moet vooral niet voorschrijven hoe beleidsdoelen gehaald moeten worden. Als voorbeeld noemt Leegte het voornemen van 14 procent duurzame energie in 2020. “Dat gaan we niet met subsidies bereiken. De VVD is een progressieve partij omdat we in mensen geloven. We stimuleren mensen zelf dingen te doen in plaats van een overheid die alles voor ze doet.”

Kort samengevat zegt de VVD: de overheid stelt doelen, burgers en bedrijven bepalen zelf wel hoe ze die halen. En vooral geen moraliserende overheid die ons voorhoudt dat de auto best een dagje zonder u kan.

Milieufbraakbeleid

Liesbeth van Tongeren, Tweede Kamerlid voor GroenLinks en oud-directeur van Greenpeace Nederland, zegt in de Tweede Kamer weinig van een groenrechts milieubeleid te merken. “Wel van een milieufbraakbeleid.”

Zo vindt het kabinet de minimale Europese regelgeving maatgevend en wil geen stap harder lopen. Van Tongeren: “Terwijl daar genoeg redenen voor zijn. We leven in een →

“De VVD is een progressieve partij omdat we in mensen geloven”

In het regeerakkoord staat dat er meer kernenergie nodig is "om de CO₂-reductie te realiseren en minder afhankelijk te worden bij de energievoorziening. Aanvragen van vergunningen voor de bouw van een of meer nieuwe kerncentrales die voldoen aan de vereisten, worden ingewilligd."

Een of meer nieuwe kerncentrales komen bovenop de vier kolencentrales die nu in aanbouw zijn. Maar wat zei Mark Rutte in Goedemorgen Nederland van 18 november 2008? "We zullen er twee (kerncentrales; red.) bij willen om daarmee te voorkomen dat vier nieuwe kolencentrales gebouwd gaan worden in dit land, met alle effecten."

In 2008 was de keuze van Rutte dus nog óf kernenergie óf kolencentrales. Ruim twee jaar later is het en-en. Alleen de Raad van State en het Europese Hof kunnen nog een stokje steken voor kolencentrales, die al in aanbouw zijn.

het bedrijfsleven zijn opvallend groot.

De Groot: "Mijn indruk is dat het kabinet uitgaat van vertrouwen. Daar zijn wij vóór. Wij zijn ook voor ondernemerschap. Ondernemers willen meestal netjes ondernemen, verduurzaming is hun eerste natuur geworden, dus geef ze dat vertrouwen. Als het vertrouwen wordt geschonden, mag je ook hard straffen. De overheid kan de risicovolle sectoren meer controleren." In vergelijking met het vorige kabinet zijn er volgens De Groot 'goede stappen gezet.'

Hij geeft een kleine opsomming. Het kabinet conformeert zich aan de voorstellen van de Europese Unie "zonder er een nationale kop op te zetten". Weinig effectieve exploitatiesubsidies worden vervangen door innovatiesubsidies. "Een exploitatiesubsidie van 15 jaar voor windenergie maakt ondernemers lui en lokt geen innovatie uit."

VNO-NCW is niet van de middelen maar van de doelen, waar het bedrijfsleven zelf de middelen bij zoekt, zegt De Groot. "En niet van de school die zegt dat de overheid de oplossingen moet voorschrijven. Dus leg normen op, zoals de auto-industrie normen opgelegd heeft gekregen. Dan gaan fabrikanten zelf wel aan de slag." Dat die fabrikanten in Brussel lobbyen tot ze er bij neervallen voor de laagst mogelijke normen, is onderdeel van het spel.

De Groot vraagt ook ruimte voor bedrijven

om het energievraagstuk en het verlies aan biodiversiteit aan te pakken. "Bedrijven hebben de kennis om die problemen op te lossen. Geef ons daar de ruimte voor." En duurzaamheid mag best leuk zijn, en er mag best geld mee worden verdiend. "Het hoeft geen boetedoening te zijn. Je moet niet tegen burgers en bedrijven zeggen: u bent slecht, u moet betalen."

Niet dramatisch

Met groenrechts heeft het huidige milieubeleid niets te maken. 'Rechts' – in de betekenis van: ruim baan voor het bedrijfsleven – is het beleid zeker. Groen is het niet: het kabinet stuurt het milieubeleid niet op specifieke Nederlandse natuur- of volksgezondheidsdoelen, maar op wat 'moet' van Brussel.

Van der Heijden. "Het milieubeleid is volledig gemarginaliseerd. Dat zie je aan de samenvoeging van de departementen van Verkeer en Waterstaat met VROM, dat zie je aan de rol van staatssecretaris Joop Atsma van Milieu." En toch moet je er niet te dramatisch over doen, zegt hij. 'Brussel' is misschien niet genoeg, het dempt al te heftige afwijkingen. Ook dit kabinet is gehouden aan, en houdt zich aan, de Europese afspraken en regels, al gaat het geen stap verder. "De scherpe kantjes gaan er dus vanaf." □

→ land met grote milieu- en bevolkingsdruk en zijn rijk genoeg om extra maatregelen te betalen, bijvoorbeeld om de luchtkwaliteit te verbeteren – die volgens de Europese Unie niet in orde is. We ademen de vuilste lucht in van alle Europese landen, maar het kabinet vindt dat we in het beleid niet verder hoeven gaan dan pakweg Hongarije en Bulgarije."

Van Tongeren noemt de wijze waarop Leegte de spaarlamp als metafoor gebruikt 'een debattruc'. "Hij maakt een leeftip belachelijk. In ons programma noch in dat van de milieubeweging tref je de spaarlamp aan. We willen op alle fronten zuiniger met energie omgaan en dus zúnige lampen en apparaten, en het bedrijfsleven pakt dat op. Leegte wordt links en rechts ingehaald."

De VVD-woordvoerder bedrijft volgens Van Tongeren *fact free politics*. "In Trouw zei hij dat vlees niets met duurzaamheid te maken heeft en varkensvoer niets met ontbossing in de tropen. Hij betwijfelt dat klimaatverandering een probleem is. De snelheid op snelwegen mag van de VVD omhoog naar 130 km per uur, en ze neemt de extra verkeersdoden die daarvan het gevolg zijn voor lief."

Kaasstolpdiscussie

En wat vindt het bedrijfsleven van het groenrechtse milieubeleid, of wat daar voor doorgaat? Ach, zegt Frits de Groot van werkgeversorganisatie VNO-NCW, "die Haagse kaasstolpdiscussie of iets groen links of groen rechts heet, is ons om het even. Wij willen beleid waar bedrijven mee uit de voeten kunnen."

En dat kunnen de werkgevers met dit kabinetsbeleid. De parallellen tussen de groenrechtse agenda van Rutte en de wensen van

"Je moet niet tegen burgers en bedrijven zeggen: u bent slecht, u moet betalen"

Anne-Marie van Bergen, 53

Werk: Adviseur landelijk kenniscentrum MOVISIE

Nominatie Lokaal Bokaal: Lekker naar buiten. Milieudefensie Arnhem

"Groen doen, groen beleven en groen doorgeven is het motto van Milieudefensie Arnhem. Deze overtuiging deel ik en wil ik zichtbaar maken in mijn dagelijks leven. Vandaar dat ik sinds twee jaar actief lid ben. Het begon met het leveren van wat hand- en spandiensten, maar wordt steeds meer. Van het een komt het ander en het is ook gewoon leuk om je met milieuzaken bezig te houden. Het is zonde dat veel mensen dat niet inzien. De actie waarmee wij in aanmerking wilden komen voor de Lokaal Bokaal was 'Lekker naar Buiten'.

Een actie die aansloot bij de landelijke actie 'Lekker naar de Boer' van Platform Biologica. Niet dat we nou het idee hadden dat dit zo'n vreselijk bijzondere actie is die met kop en schouders boven andere kanshebbende acties zou uitsteken, maar meer van: dit is een leuke actie waar iedereen van zou moeten weten. Ter inspiratie. Want daar draait het met het actievoeren natuurlijk om. 'Lekker naar Buiten' bestond uit verschillende activiteiten zoals een fietstocht naar een biologische tuinderij, wandelingen met gids in het Sonsbeekpark, een proeverij met biologische en vegetarische hapjes en rondleidingen in de Witte Watermolen. Het was een succes. Ongeveer vijfhonderd mensen deden mee. Juist het sociale karakter van deze actie sprak me aan. Het is goed om samen bezig te zijn met dingen die er echt toe doen. Er is meer in het leven dan hebben, hebben en ik, ik, ik."

"Actievoeren draait om inspiratie"

Snert, chocomel en wandelen voor natuurbehoud

Bezoekers van de manifestatie op de Veluwezoom op 2 januari vormen een hart voor de natuur

Het kabinet zet het mes in het natuurbeleid. Natuur en milieuorganisaties waren aanvankelijk te beduusd om te reageren, maar inmiddels komen de protesten op gang. Hart voor Natuur heet de campagne die op 2 januari van start ging. Tekst Annemarie Opmeer Beeld Susanne Blommaert en Natuurmonumenten

Bezuinigen kan het natuurbeleid verbeteren, zeggen medewerkers van het Planbureau voor de Leefomgeving. Nee, bezuinigen op natuur kost vooral geld, zegt Paul Opdam van Alterra en Wageningen Universiteit. Over hoe ernstig de effecten zullen zijn, lopen de meningen dus uiteen, maar over een ding is iedereen het wel eens: de bezuinigingen zijn fors. Het kabinet Rutte wil 300 miljoen euro minder beschikbaar stellen voor

natuurbeleid. Dat betekent dat op elke euro voor natuur veertig eurocent bezuinigd wordt. Veertig procent bezuinigen op geld voor natuur... wat betekent dat eigenlijk?

Estafettecampagne

De natuurorganisaties hebben, op z'n zachtst gezegd, wel een vermoeden. Onder de naam Hart voor Natuur begonnen zo'n twintig natuur- en milieuorganisaties begin dit jaar een estafettecampagne. "De plannen voor de bezuinigingen op natuur gingen aan-

vankelijk de wereld in zonder dat er iemand over sprak", zegt Henk de Vries van De Vlinderstichting, die de acties van Hart voor Natuur medecoördineert: "In november dachten we: het wordt tijd dat we iets doen. We hebben in het verleden al gezien dat als je je stil houdt, dit soort dingen dan geruisloos worden doorgevoerd. We hopen nu landelijk zichtbaar te worden." De organisaties van Hart voor Natuur voeren zowel gezamenlijk actie, als ontplooiën eigen activiteiten om te laten zien wat de bezuinigingen betekenen: minder geld voor aankoop en ontwikkeling van natuur, binnen en buiten de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), minder geld voor onderhoud van bestaande gebieden, en ook minder geld voor andere soorten groen, zoals rond steden. "Het betekent ook dat de nog niet gerealiseerde EHS na 2018 vogelvrij wordt. Aanvragen om te bouwen in die gebieden worden dan gewoon toegekend", verheldert De Vries. Het uit zich verder vooral in kortingen op de organisaties die dit voor hun rekening nemen. De Vries: "De wensen van de staatssecretaris zijn nog grof geformuleerd, dus het is niet helemaal duidelijk wat het gaat betekenen. Vanaf

Deelnemers aan de protestwandeling in Buurserzand

1

2

3

4

5

Foto: SP / Maarten Hijink

Gloeilamp: niet slecht voor het milieu

Het verbod op gloeilampen is zowat de enige concrete maatregel die de mensheid heeft genomen sinds het Kyoto-protocol in 1997. Je kan nog altijd zonder problemen een SUV kopen, er ligt nog altijd goedkope biefstuk in de supermarkt, en niemand zal je tegenhouden om naar de Rocky Mountains te vliegen en je daar op een skihelling te laten droppen door een helikopter. Maar een gloeilamp in je bureaulamp schroeven is straks een crimineel feit.

Je kan de hypocrisie van deze maatregel aan de kaak stellen, of je kan opmerken dat de alternatieven – spaarlampen en LED-lampen – nog heel wat problemen kennen en niet zo milieuvriendelijk zijn als gemakshalve wordt aangenomen. Maar de belangrijkste vraag die gesteld moet worden, is deze: levert het verbod op gloeilampen een energiebesparing en een vermindering van de CO₂-uitstoot op? De verwachting dat efficiëntere verlichting tot een daling van het energieverbruik zal leiden, is gebaseerd op de veronderstelling dat we in de toekomst evenveel licht zullen produceren als vandaag.

Een blik op de geschiedenis leert dat dit niet vanzelfsprekend is. Het gemiddeld aantal spaarlampen in een Nederlands huishouden steeg van één exemplaar in 1990 naar acht stuks in 2009. Maar het totaal aantal lampen in een Nederlands huishouden steeg van 24 in 1990 naar 43 in 2009. Het resultaat is evenveel of meer energieverbruik. Maar ook: meer verlichting. Energie-efficiënte lampen leveren dus wel degelijk iets op.

Nog veelzeggender zijn de conclusies van een onderzoek naar de evolutie van verlichting tijdens de laatste 300 jaar in het Verenigd Koninkrijk. Ook kaarsen, gasverlichting, kerosine-lampen en booglampen – allemaal minder efficiënt dan de gloeilamp – werden dus mee in rekening gebracht. Conclusie: in het VK wordt vandaag honderd keer meer licht geproduceerd dan een eeuw geleden, en 100 duizend keer meer dan 300 jaar geleden (terwijl het bevolkingsaantal tijdens die drie eeuwen steeg met een factor twaalf).

Tijdens die 300 jaar, niet alleen in Engeland maar wereldwijd, werd een gelijkblijvend budget aan verlichting gespendeerd: 0,72 procent van het Bruto Nationaal Product voor de aankoop van verlichting en 0,54 procent voor het energieverbruik ervan. Dat was zo in 1700 en dat was zo in 2000. Als dat zo blijft, en als spaarlampen en LED-lampen zoals verwacht steeds goedkoper en efficiënter worden, dan is het enige resultaat straks – opnieuw – meer verlichting.

Kris De Decker is oprichter van Lowtech magazine. Elk nummer geeft hij ons feit en fictie rond een hightech oplossing voor een duurzamere samenleving. www.lowtechmagazine.be

“Natuur is geen hobby”

→ nu volgt een onderhandelingsstraject voor de invulling van het beleid. Maar het is wel helder dat het kabinet flink wil besparen op natuur.”

Gehalveerd budget

Voorals Staatsbosbeheer wordt buitengewoon hard getroffen. Sinds 1899 de natuurbeheerder van de Nederlandse staat, is ze met 250 duizend hectare de grootste beheerder van het land. Ook al is ze sinds 1998 verzelfstandigd en voor een groter deel verantwoordelijk voor eigen inkomsten, toch is bijna 95 procent van de gebieden voor het publiek toegankelijk. Directeur Chris Kalden berekende in de NRC dat met alle kortingen bijeen genomen in 2015 het budget van Staatsbosbeheer gehalveerd zou zijn. Natuurmonumenten is ook in het geweer gekomen. Op 8 december trokken boswachters naar het Binnenhof om zich daar tot het ondergoed te ontkleden, om te laten zien dat het kabinet de natuur uitkleedt. En de organisatie presenteerde een petitie met 75 duizend ondertekenaars met een vijf puntenplan: gun de natuur de tijd, geef

garanties voor beheer van bestaande natuur, belangrijke natuur eerst, kies voor betaalbaar en goed beheer, en vooral, maak gebruik van organisaties als Natuurmonumenten die mee willen denken over het natuurbeleid. Op 2 januari hielden de natuurorganisaties van Hart voor Natuur de startactie met een open dag. Op meer dan 150 plekken verspreid door het land waren bezoekerscentra en natuurgebieden geopend. Vrijwilligers en boswachters ontvingen het publiek met houtvuurtjes, erwtensoep en chocolademelk, en spraken met bezoekers over de voorgenomen bezuinigen. Zo'n veertigduizend mensen kwamen eropaf. Op zaterdag 19 februari wordt opnieuw zo'n actiedag georganiseerd. De gehele week ervoor zijn er bovendien wandelingen, excursies en hardloopwedstrijden. Los daarvan kon je via de Vogelbescherming een digitaal protestkaartje sturen naar het kabinet om Rutte 'terug te fluiten'. Op 2 februari zijn de 56 duizend kaarten aan staatssecretaris Bleker overhandigd.

Provinciale verkiezingen

Op de startdag op 2 januari waren behoorlijk wat politici aanwezig, en ook op 19 februari zal er politiek debat plaatsvinden. Want de estafetteacties

zijn gericht op de Provinciale Statenverkiezingen van 2 maart. In Nationaal Park de Veluwezoom, waar bezoekers een hart van mensen vormden, waren PvdA'er Job Cohen en SP'er Emile Roemer aanwezig. Liesbeth van Tongeren, van GroenLinks bezocht het Diemberbos bij Amsterdam en Alexander Pechtold, D66, ging langs in Renkum. Stuk voor stuk maakten ze van de gelegenheid gebruik om politiek te bedrijven. Cohen sprak natuurliefhebbers toe met: “Natuur is geen linkse hobby. Natuur is geen rechtse hobby. Het is sowieso geen hobby.” En Roemer deed net zo hard z'n best: “Ik heb een boodschap voor Mark Rutte. Ik kom uit het onderwijs: ‘Hart’ schrijf je met een ‘t’ en niet met een ‘d.’” Pechtold zei, heel toepasselijk “Het kabinet moet oppassen natuur politiek te maken.” Te laat? Natuur is natuurlijk allang politiek. Waarom zijn die Provinciale Statenverkiezingen zo belangrijk? Henk de Vries van De Vlinderstichting: “Provincies kunnen er in principe voor kiezen om geld bij te leggen, waar het Rijk kort, zodat er geen tekorten ontstaan, maar dat kunnen of willen veel provincies niet zomaar. De Provinciale Staten krijgen ook steeds meer taken toebedeeld, maar niet altijd de bijbehorende bud-

getten. Ze kunnen ervoor lobbyen om daar ook zeggenschap over te krijgen.” Maar, zegt De Vries, eerst kijken we het Rijk aan. “Niet zozeer de oppositie, want die zijn door de gemaakte afspraken in het regeerakkoord vrij machteloos. Bovendien duurt het dan misschien te lang. We willen kamerbreed draagvlak voor een beter natuurbeleid. Want op heel korte termijn zijn bij ons de effecten al zichtbaar in natuurgebieden. Dat zie je al na een half jaar.” Kan er nog wat veranderen aan het kabinetsbeleid dan? “Ja, die mogelijkheid is er altijd. Daar geloof ik wel in.” □

Meer weten? www.hartvoornatuur.nl

Lowtech

Duurzaam hout volgens Atsma

Wat bezielt de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu? Joop Atsma wil bij de inkoop van tropisch hout de eigen overheidsregels schenden. Inheemse volkeren worden verjaagd en tropische bossen gekapt, allemaal onder de vlag van duurzaam inkopen. Tekst **Harry Perée**

Dit verhaal begint met de belofte van de Nederlandse overheid om duurzaam in te kopen. Als de Tweede Kamer er een paar jaar geleden bij de regering op aandringt dat de overheden, die jaarlijks vijftig miljard euro aan nieuwe spulletjes uitgeven, het goede voorbeeld geven bij duurzaam inkopen, belooft de regering dat de rijksoverheid in 2010 haar boodschappen volledig duurzaam zal doen. Van kopieerpapier tot nieuwe kantoren, van potloden tot wegen, 100 procent zal duurzaam zijn. Gemeenten, provincies en waterschappen mogen het met 75 en 50 procent (ook in 2010) een tikkeltje rustiger aan doen.

Lijstjes criteria

Om geen oeverloze discussies te krijgen over wat wel en wat niet duurzaam is, laat het rijk voor tal van productgroepen criteria opstellen. Elke productgroep krijgt zijn eigen lijstje criteria dat precies aangeeft wanneer een stoel of folder of wat een overheid dan ook op haar boodschappenlijstje heeft staan, van de overheid het duurzaamheidsstempel krijgt. Fijn voor de inkopers. Die nemen in aanbestedingen de criteria op, en krijgen zo hun leveranciers op het rechte pad. Fijn ook voor de leveranciers, is het idee, want die komen niet voor verrassingen

te staan. Ze worden allemaal immers langs dezelfde lat gelegd. Ook de bestaande keurmerken worden langs die lat gelegd. Zo is er voor hout al sinds het midden van de jaren negentig het FSC-keurmerk, en sinds de eeuwwisseling het PEFC-keurmerk (zei kader pagina 30). De vraag of die keurmerken ook voldoen aan de Nederlandse criteria voor duurzaam inkopen is nogal technisch van aard en niet een-twee-drie te beantwoorden. Daarom stelt de regering in 2008 de Timber Procurement Assessment Committee (TPAC) in, een commissie met onafhankelijke deskundigen. Deze TPAC geeft op 3 maart 2010 groen licht aan MTCS-hout. Dat is hout dat onder het Malaysian Timber Certification System valt, een certificatiesysteem dat sinds 2010 onder de vlag van de internationale keuringsorganisatie PEFC opereert. Voor een aantal milieu- en mensenrechtenorganisaties is dat aanleiding om in actie te komen. Volgens de organisaties berust de goedkeuring enkel op een papieren analyse door TPAC en nemen

Maleisische bosbouwers het niet zo nauw met de rechten van bosbewoners.

Onderzoek ter plaatse

“Wij kregen heel duidelijke signalen van de inheemse volkeren dat hun rechten worden geschonden en zonder hun toestemming houtkap plaatsvindt op hun territorium”, zegt Leo van der Vlist van het Nederlands Centrum voor Inheemse Volken (NCIV). “Ze mogen hun eigen bos niet meer betreden zonder zware boetes of gevangenisstraf te riskeren. Er is geen voedsel meer te vinden.” Het gaat volgens Van der Vlist om een gebied zo groot als 2 à 3 procent van de oppervlakte van Maleisië. De overheid erkent er slechts een derde van de claims. “Deze mensen leven nu nog van de jacht en kleinschalige landbouw in het bos. Ze worden tegen hun zin in nieuw gebouwde huizen gestopt.” En dus laat het NCIV samen met Greenpeace, WNF, ontwikkelingsorganisatie ICCO en Milieudefensie een onderzoek doen naar de situatie ter plekke.

De neerslag van dat onderzoek is het rapport Rubbery Certification van onderzoeksbureau Aidenvironment. Op pagina 5 schrijven de onderzoekers: “Satellietbeelden en de analyse van MTCC-audits (MTCC is de organisatie achter het certificaat, hp) laten zien dat ontbossing in MTCS-gecertificeerd natuurlijk bos voor de ontwikkeling van plantages op significante schaal plaatsvindt.” Dit is, constateren ze, in strijd met criterium 6.10 van MTCS: omzetting mag alleen plaatsvinden op zeer kleine schaal en onder bijzondere voorwaarden.

Verder heeft de certificeringsorganisatie

“Maleisië zegt al vijftien jaar dat ze goed bezig zijn en dat is niet zo”

MTCC sterke banden met overheid en industrie. Voor een aantal Maleisische maatschappelijke organisaties is dit al in 2001 aanleiding om uit de certificeringsorganisatie te stappen. Zij zien hun belangen niet meer vertegenwoordigd.

Rechten geschonden

Gewapend met deze informatie maken de vijf ngo's bezwaar tegen de beslissing die TPAC in april had genomen. TPAC kan niet om deze informatie heen en herziet haar beslissing. Op 25 oktober meldt de commissie staatssecretaris Atsma in een brief dat MTCS

niet voldoet aan de Nederlandse inkoopcriteria.

Udo de Haes, hoogleraar aan de universiteit van Leiden en voorzitter van de TPAC, schrijft: “Het bos wordt door de inheemse bevolking in Maleisië – de Orang Asli – al eeuwenlang gebruikt voor jagen en verzamelen en is een belangrijk onderdeel van hun cultuur en identiteit. Aan dit traditionele gebruik kunnen (...) rechten worden ontleend.” Daaronder vallen, stelt De Haes, het recht om toestemming te verlenen voor houtkap en eventueel compensatie daarvoor te ontvangen.

“Uit informatie van de maatschappelijke organisaties en met name uit recente audit rapporten is gebleken dat deze rechten van de Orang Asli niet formeel worden erkend en maar gedeeltelijk gerespecteerd in MTCS bos.” Ook blijkt er bos te worden gekapt voor rubberplantages en infrastructuur, waar MTCS geen bescherming tegen geeft. Atsma toont zich niet onder de indruk van het oordeel van de commissie, die de overheid zelf in het leven heeft geroepen. Op 29 november stuurt de staatssecretaris een brief aan de Tweede Kamer. Hij schrijft: “Gesprekken met het bestuur van MTCC en →

FSC (*Forest Stewardship Council*) is een internationale organisatie die verantwoord bosbeheer stimuleert. FSC stelt wereldwijde standaarden voor bosbeheer op, met daaraan gekoppeld een keurmerk. In de organisatie zijn zowel bedrijven als non-gouvernementele organisaties gelijk vertegenwoordigd.

PEFC (*Programme for the Endorsement of Forest Certification*) is een internationale organisatie opgericht door de bosbouwsector. Het is geen certificeringssysteem, maar een programma dat nationale certificeringssystemen goedkeurt. Door de onderlinge verschillen tussen nationale standaarden, varieert de kwaliteit van de landenstandaarden.

TPAC *Timber Procurement Assessment Committee*. Toetst houtcertificeringssystemen voor het Nederlands duurzaam inkoopbeleid voor hout aan de Nederlandse inkoopcriteria (de Dutch Procurement Criteria for Timber) in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

MTCS *Malaysian Timber Certification Scheme*. Maleisisch certificatiesysteem dat sinds 2010 onder de paraplu van PEFC valt.

MTCC *Malaysian Timber Certification Council*. Maleisische Certificeringsorganisatie die MTCS-keurmerk toekent.

heeft een voorbeeldfunctie. Als zij zegt dat dit duurzaam is, terwijl het eigenlijk niet duurzaam is, dan ontstaat er weer discussie over keurmerken.”

De doe-het-zelfbedrijven kunnen toch gewoon MTCS-hout uit de rekken houden? “Dat kan en als het niet duurzaam is, doen we dat ook. Maar waar het om gaat is dat keurmerken ter discussie komen te staan.” Het dubieuze karakter van het MTCS-keurmerk zal volgens hem andere keurmerken besmetten.

Krachtige lobby

Ondanks flink verzet is Atsma eind januari nog steeds van plan zijn zin door te drukken. “Wat daar achter zit? Een vrij krachtige lobby uit Maleisië dat zijn minister hierheen heeft gestuurd”, zegt Leo van der Vlist. “En van het Nederlandse bedrijfsleven: de vereniging van houtondernemers VVNH is bij hem gaan lobbyen. Die wil in Nederland verkopen. Als ze dit hout niet kunnen verkopen, vallen alle overheidsprojecten af. Dan kunnen ze dus hun hout niet kwijt in Nederland of ze moeten naar iets anders op zoek.” De belangen zijn groot. Volgens Stichting

ProBos is Maleisië met 33 procent nummer 1 in import van gezaagd tropisch hardhout. Saillant is dat de vakbonden FNV en CNV de houthandelaren steunen. Wellicht vanwege werkgelegenheid, waarmee houthandelaren en vakbonden in een brief van 10 november schermen.

De vraag is nu of de Tweede Kamer haar rug recht houdt. De voortekenen zijn gunstig. In zijn brief van 29 november aan de Kamer, vroeg Atsma de Kamer binnen drie dagen akkoord te gaan. Kamerlid Arie Slob (CU) noemde die druk “onacceptabel”, waarna hij een debat aanvraag over de import van Maleisisch hout. “De staatssecretaris moet gewoon eerst bewijzen dat MTCS voldoet aan de Nederlandse criteria voor duurzaam inkopen”, reageerde Slob, “want anders gaat dit ten koste van houtkeurmerken die wel aan alle criteria voldoen.” D66-collega Stientje van Veldhoven valt Slob bij: “TPAC hebben we niet voor niks. Als deze oordeelt dat niet aan de standaard is voldaan, vind ik dat Atsma dat oordeel moet opvolgen”, laat Van Veldhoven weten. “Het kan niet zo zijn dat je partijen die alles uit de kast halen om te voldoen aan de criteria die je als overheid stelt, straft door concurrentie toe te staan.” Atsma houdt echter voet bij stuk. Ondanks dat een Kamermeerderheid de uitspraak van de Stichting Milieukeur over de duurzaamheid van het keurmerk MTSC af wil wachten, komt het Maleisische hout nu al, onder voorwaarden, in aanmerking voor het duurzame inkoopbeleid van de overheid. □

→ met de Maleisische minister van Plantation Industries and Commodities, de heer Dompok, hebben mij het vertrouwen gegeven dat de belangrijkste bezwaren van TPAC binnen afzienbare tijd door MTCC worden opgelost.”

Hij stelt dat “juist in Maleisië een positief signaal op zijn plaats (is). Het land speelt een voorbeeldrol in de regio als het gaat om duurzaam bosbeheer. (...) Ik ben daarom voornemens om MTCS te accepteren voor het duurzaam inkoopbeleid van de Nederlandse overheid.”

Vertrouwen ongegrond

De overheid stelt spelregels op en lapt ze vervolgens aan haar laars. Leen van Dijke, directeur public affairs van Volker Wessels, snapt er niks van. Toen TPAC MTCS goedkeurde, hebben de bouwbedrijven Volker Wessels en BAM zich tegen MTCS uitgesproken. “Wij hebben in certificatie geïnvesteerd, uitgaande van deze hoge standaard (hij refereert aan FSC, hp). Als Atsma morgen zegt: MTCC is ook goed, ja dan... Óf je neemt je eigen standaard als overheid serieus óf je zegt: we rommelen als overheid maar wat aan.”

Het vertrouwen van Atsma in Maleisische beloften vindt hij ongegrond. “Maleisië zegt al vijftien jaar dat ze goed bezig zijn en dat is niet zo”, aldus Van Dijke. “Ik hoef alleen maar te verwijzen naar het buitengewoon kritische verslag dat de Maleisische rekenkamer heeft geschreven over MTCC.” Toelaten van Maleisisch hardhout tot de Nederlandse markt van duurzame producten in Maleisië, zal elke prikkel wegnemen om zich te verbeteren, voorspelt hij. “Bovendien: je kunt uit Maleisië ook gewoon FSC halen.”

Ook de branche van doe-het-zelfbedrijven (VVDHZ), die zich jarenlang heeft gericht op FSC-hout, keert zich tegen MTCS-hout. Secretaris Pieter Walraven: “De overheid

“Óf je neemt je eigen standaard serieus óf je zegt: we rommelen als overheid maar wat aan”

Peter Löhnberg, 72

Werk: Gepensioneerd; oud-docent Universiteit Twente

Winnar Lokaal Bokaal: Actie tegen open winkeldeuren. Milieudefensie Amersfoort

“Je denkt altijd dat de acties van andere afdelingen veel beter zijn dan je eigen actie. Dus ja, ik was zeker verrast toen bleek dat de Lokaal Bokaal naar ons toe ging. Daardoor vergat ik bij het in ontvangst nemen van de bokaal te benadrukken dat onder anderen onze hele kerngroep en het landelijk bureau aan deze actie meewerkten.

Het is absurd als je ziet hoeveel winkels hun deuren open hebben staan en vervolgens de verwarming volop aanzetten om het binnen warm te houden. Gedurende de actie kwamen we er ook achter dat heel veel mensen zich aan deze gewoonte storen. Het overgrote deel (92 procent) van het winkelend publiek gaf aan dat ze evenveel zouden blijven kopen bij dichte winkeldeuren.

Tevens telden we het aantal winkels met gesloten deuren. Op een dag dat het 12 graden was hadden 27 van de 500 winkels hun deuren dicht. Een vrij beroerde uitkomst.

Tja, we hebben tenminste de mensen aan het denken gezet. Dat vind ik het belangrijkste van actievoeren. Vanaf 1971 tot 2008 ben ik vooral passief lid geweest van Milieudefensie. De Club van Rome, maar ook de geboorte van mijn dochter waren de aanleiding om lid te worden. Vanaf 2008 ben ik ook echt gaan actievoeren. Bewust leven en tóch veroorzaakte vervuiling zoveel mogelijk compenseren dat is toch wel de rode draad in mijn leven. Actievoeren is daarbij een noodzakelijke component.”

“Je denkt altijd dat de acties van andere afdelingen veel beter zijn”

Big zonder bagger

Een meerderheid van de Nederlanders wil geen megastallen. Toch is het aantal extreem grote stallen sinds 2005 verdubbeld. De provincies zouden daar wat tegen kunnen doen, maar dan moeten die wel ruggengraat tonen. Kiezers kunnen daar de komende Provinciale Statenverkiezingen voor zorgen.

Tekst Michiel Bussink Beeld Kees de Heer en Hollandse Hoogte

Een 'boerderij' met 1,2 miljoen kippen en 35 duizend varkens. Niet ergens in de Verenigde Staten, waar ze gewend zijn groot te denken, maar in het noord-Limburgse dorp Grubbenvorst. Onlangs gaf de gemeenteraad er met de kleinst mogelijke meerderheid een bouwvergunning af voor de megastal. Zodat er vanaf volgend jaar gebouwd kan worden aan het complex, "een mooi voorbeeld in cradle to cradle in de praktijk", waarbij "de kringloopgedachte een belangrijke pijler is", volgens de initiatiefnemers. Tot ontzetting van de omwonenden, die "alle legale middelen uit de kast zullen halen om het project tegen te houden."

Schaalvergroting

Behalve 17 miljoen mensen, wonen er in ons landje ook 114 miljoen landbouwdieren. Alleen is de levensduur van het gemiddelde agrarische dier flink korter dan die van zijn 'baasjes': jaarlijks maken zo'n 450 miljoen beesten een gang naar de slachtbank, oftewel voor elke Nederlander 27 stuks. Daarmee is Nederland een van de meest veedichte landen van de wereld.

Het aantal gehouden dieren nam enigszins af, met 8 procent sinds 2000. Tegelijkertijd nam het aantal veeboeren veel sterker af: met 38 procent. Al met al is er dus sprake van een stevige schaalvergroting: steeds meer beesten per bedrijf. Als onderdeel van dat proces, groeien sommige bedrijven uit tot extreem grote, de megastallen. Sinds 2005 is het totaal aantal megastallen met melkkoeien, vleesrunderen, vleesvarkens en fokzeugen meer dan verdubbeld tot 575 stuks. Het sterkst groeien de bedrijven met hele grote aantallen koeien: met 267 procent, ten opzichte van 2005. Dat bevestigt wat iedereen buiten kan opmerken: er staan steeds minder koeien in de wei.

"De melkveehouderij wordt de nieuwe tak van de intensieve veehouderij", zegt René Houkema, zelfstandig onderzoeker naar →

→ duurzame landbouw. “Een op de vier koeien staat nu het hele jaar op stal. Dat zal vanaf 2015, als het melkquotum wordt afgeschaft, nog veel erger worden.” Door toenemende concurrentie zullen boeren dan gedwongen worden tot verdere schaalvergroting. Wat precies een megastal is, daar kun je over discussiëren. Vaak zijn ze drie keer zo groot als een gemiddeld veehouderijbedrijf. Onderzoeksinstituut Alterra van de Universiteit Wageningen hanteert een ingewikkelde formule. Het komt er op neer dat als er structureel meerdere arbeidskrachten moeten worden ingehuurd om de boel te runnen – en het dus niet meer om een gezinsbedrijf gaat – er sprake is van een megastal. Dat komt neer op een stal van 1 tot 1,5 hectare

groot (twee tot drie voetbalvelden) en bijvoorbeeld minstens 7500 vleesvarkens (zie kader op pagina 36).

Smakeloze bulk

Hoe erg is het, die toename van het aantal megastallen? Misschien zijn ze wel veel efficiënter dan de kleinere stallen. Dat is ook wat de voorstanders van het grote werk zeggen. Met één flinke stal met 10 duizend varkens is het bijvoorbeeld makkelijker om de ammoniakuitstoot af te vangen dan van tien afzonderlijke stallen met elk duizend varkens.

Dat kan zo zijn, zeggen de tegenstanders, maar ook de modernste – energieverlindende – luchtwassers vangen niet alle uit-

stoot op. Dus als je heel veel varkens hebt, is dat bijvoorbeeld nog steeds niet goed voor verschillende wilde plantensoorten in de buurt. De varkens in die dichte megastallen hebben bovendien niet de ruimte om hun natuurlijke gedrag te vertonen: scharrelen in de modder zit er voor hen niet in.

En de meer fundamentele kritiek op de intensieve veehouderij blijft bij megastallen onverminderd van kracht: van ver weg worden grondstoffen gehaald – zoals soja waarvoor het Amazonewoud moet wijken – om er hier smakeloze bulk voor de wereldmarkt voor te maken. Met een overdosis aan reststoffen in ons nederige landje aan de zee tot gevolg: jaarlijks 70 miljard kilo mest – 4.000 kilo per bewoner. Waardoor inmiddels een heel scala aan bijzondere wilde planten en dieren het loodje heeft gelegd.

Bovendien doen Q-koorts, ziekenhuisbacterie, varkens- en vogelgriep, en overdosis antibioticagebruik bij veel mensen de alarmbellen rinkelen: enorme aantallen lanbouw-

dieren bij elkaar zetten is voor de dieren niet gezond. Voor de mensen die er in de buurt wonen waarschijnlijk ook niet. Zeker voor veel bewonersgroepen is dat het belangrijkste argument om zich tegen de komst van de megastallen te keren.

Meerderheid tegen

Milieudefensie wil de ontevredenheid over megastallen aangrijpen om er een item van te maken voor de Provinciale Statenverkiezingen. “Het Rijk bemoeit zich er tot nu toe niet mee, provincies hebben er veel over te zeggen, vooral via de ruimtelijke ordening. Daarom willen we graag dat politieke partijen een standpunt over het onderwerp gaan innemen”, zegt Klaas Breunissen van Milieudefensie. “Veel mensen hebben het gevoel dat we zo niet verder kunnen gaan met de veehouderij. De tijd is rijp voor verandering.”

Breunissen ondersteunt dat met onderzoek dat het NIPO onlangs heeft uitgevoerd: 64

procent van de burgers vindt ‘megastallen’ een belangrijk onderwerp bij de provinciale verkiezingen. Een kleine 11 procent staat positief tegenover megastallen, ruim de helft (56 procent) is tegen. En waarom zijn ze tegen? Dierenwelzijn wordt als eerste genoemd (38 procent), gevolgd door volksgezondheid (27 procent). Op grote afstand volgen natuur en milieu (10 procent), economie (9 procent) en landschap (7 procent). Breunissen is niet zo bang dat in de discussie milieu-items als kap van het Amazonewoud en overbesteding ondergesneeuwd zullen worden. “Ons milieuverhaal is niet het makkelijkst, maar juist omdat het onderwerp zo leeft, is het voor ons een goede gelegenheid om onze argumenten naar voren te brengen.” Bewonersorganisaties die zich in eerste instantie druk maken om volksgezondheid,

ziet hij als partners. “Ik vind het juist heel positief dat mensen zich bekommeren om wat er in hun achtertuin gebeurt.”

Vlees voor iedereen

André Vollenberg is zo iemand met een ‘bedreigde achtertuin’. Als voorzitter van de actieclub Behoud de Parel, probeert hij de komst van het ‘Nieuw Gemengd Bedrijf’ in zijn woonplaats Grubbenvorst tegen te houden. Met 1,2 miljoen kippen en 35 duizend varkens moet daar in de gemeente Horst aan de Maas de grootste megastal van Nederland verrijzen.

“Met alle gezondheidseffecten, overlast, verkeer, stank en ruimtelijke vervuiling van dien”, volgens Vollenberg. “Alleen al om die dieren aan het eten te houden, heb je 60 duizend ton voer nodig. Oftewel tienduizend hectare. Daarvoor zou je alle grond in de hele gemeente moeten gebruiken, alleen voor die ene megastal.”

Aan de basis van het Nieuw Gemengd Bedrijf staan enkele bestaande grote Limburgse varkensbedrijven en het Brabantse kippenbedrijf van de gebroeders Kuijpers. “Lekkere duurzame, veilige kip voor iedereen, dus niet voor de elite”, is voor kippenhouder Marcel Kuijpers reden om in het Nieuw Gemengd Bedrijf (NGB) te stappen.

Een groot deel van het afval van dat toekomstige bedrijf, waaronder de mest, moet verwerkt gaan worden in een bio-energie centrale, die vervolgens ‘groene energie’ gaat leveren aan bedrijven in de buurt. Vandaar ook dat het bedrijf zegt duurzaam bezig te zijn en volgens het ‘cradle to cradle’ principe te werken.

Voor de woordvoering wordt verwezen naar een van de andere NGB-partners, het bedrijf KnowHouse, een conglomeraat van onder andere de Landbouwuniversiteit Wageningen, de Limburgse landbouw en tuindersbond (LLTB), de Rabobank, de gemeenten Horst aan de Maas, Venlo en Venray en een veevoederfabrikant.

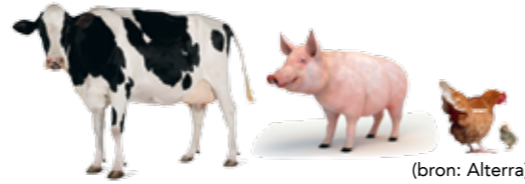
“Het is het beste wat je op dit moment kunt verzinnen”, zegt Ruud Pothoven van Knowhouse en projectleider voor het NGB. Volgens hem onderscheidt het NGB zich van andere →

“Een op de vier koeien staat nu het hele jaar op stal. Dat wordt nog veel erger.”

Van een megastal is sprake bij minstens:

Melkkoeien:	250
Fokvarkens:	1.200
Vleeskalveren:	2.500
Vleesvarkens:	7.500
Leghennen:	120.000
Vleeskuikens:	220.000

(bron: Alterra)

→ megastallen doordat het een volledig gesloten bedrijf is. De dieren en de mest worden er immers volledig verwerkt. “De varkens krijgen maar voor 5 procent soja, het overige bestaat uit restproducten uit de regio.”

Het voer voor de 1,2 miljoen kippen komt wel van een veevoerb企业. Dat de kippen en varkens niet naar buiten kunnen, is volgens Pothoven niet zo'n probleem. “Alleen een klein deel van de Nederlanders is bereid meer te betalen voor vlees van dieren die buiten hebben gescharreld.”

Burgerinitiatieven

‘Stop fout Vlees’ heette het eerste nationale burgerinitiatief dat in 2007 in de Tweede Kamer behandeld werd, op initiatief van Milieudefensie en ondersteund door meer dan 100 duizend burgers. Daarna zijn ook in de provincies Overijssel, Gelderland, Limburg, Noord-Holland, Noord-Brabant en Utrecht door verschillende actiegroepen burgerinitiatieven op de agenda gezet. Soms

lukte dat, zoals in Gelderland en onlangs in Utrecht. Soms niet, zoals in Overijssel, waar het initiatief niet ontvankelijk werd verklaard. Dat gebeurde ook met het burgerinitiatief dat André Vollenberg namens Behoud de Parel indiende bij de provincie Limburg. Die wees het verzoek af met als argument dat het een zaak van de gemeente is. Inmiddels heeft Vollenberg een burgerinitiatief bij de gemeente Horst aan de Maas ingediend, dat binnenkort in de gemeenteraad zal worden behandeld.

In het geval van het Nieuw Gemengd Bedrijf is het duidelijk aan welke kant provincie en gemeente staan: de provincie subsidieert het initiatief en de gemeente Horst aan de Maas is partner in het bedrijf Knowhouse, een van

de pijlers onder het project. Terwijl de provincie Limburg geen enkele beperking stelt aan de komst van megastallen, kondigde de provincie Noord-Brabant die vorig jaar maart wél aan. Na de onrust die ontstond toen er tien doden vielen als gevolg van de Q-koorts, vond de provincie dat megastallen beperkt zouden moeten worden tot maximaal anderhalve hectare groot. Maar onder druk van de ZLTO (de zuidelijke boerenbond, tevens eigenaar van Vion, het grootste slachtersbedrijf van Europa) willen CDA, VVD, PvdA en D66 in Provinciale Staten in Brabant de regels toch weer versoepelen. Eind februari wordt besloten of dertig plannen voor nieuwe grote stallen alsnog kunnen worden uitgevoerd.

Stemadvies

‘Wat vinden jullie van megastallen?’, wilde Milieudefensie graag weten van alle fracties in alle twaalf Provinciale Staten. Nadat een kleine 80 procent van de fracties had geantwoord, kon de conclusie worden getrokken dat drie partijen expliciet duidelijk tegen de megastallen zijn: SP, GroenLinks en Partij voor de Dieren.

Het meest positief over de stallen zijn de provinciale fracties van VVD en SGP, het vaakst onduidelijk die van D66. Fracties van CDA en PvdA zijn ‘onder voorwaarden’ voorstander van de komst van megastallen, bijvoorbeeld in de zogenaamde Landbouw Ontwikkelingsgebieden. De ChristenUnie is redelijk vaak voorstander van megastallen. Van de PVV ontving Milieudefensie geen enkele reactie.

“De fracties die offensief voorstander zijn van megastallen, zijn in de minderheid”, is een van de conclusies van Breunissen van Milieudefensie. “Dat was tien jaar geleden wel anders, nu zijn megastallen duidelijk een omstrede zaak geworden: men ziet de problematische kanten.” Een mooi onderwerp dus voor de Provinciale Statenverkiezingen: er valt wat te kiezen. □

Zie www.milieudefensie.nl/stemadvies voor meer informatie per provincie.

Rosanne Kolvers, 25

Studie: Culturele antropologie en Psychologie
Nominatie Lokaal Bokaal: Eko-telling, Vega-telling en Koelkast Dicht. Milieudefensie Zaanstreek. www.zaanstreek.milieudefensie.nl

“Ik ben eigenlijk altijd al met milieu bezig geweest en leef toch wel een bewust en duurzaam leven. Een oproep van Milieudefensie Zaanstreek zette mij er toe aan om lid te worden van deze afdeling en mee te werken aan acties. Ik vind het belangrijk om actie te voeren en daarmee medeburgers te inspireren, te enthousiasmeren en te beïnvloeden. Milieudefensie Zaanstreek volgt nagenoeg altijd de lijn van de landelijke acties van Milieudefensie en is op het moment vooral actief op het onderwerp voeding, omdat in deze regio veel voedingsindustrie te vinden is. Dat vind ik ook een mooi onderwerp. Het is iets waar iedereen elke dag mee te maken heeft. Ook een onderwerp waar veel mensen de achtergrondverhalen niet van kennen. Wat vleesconsumptie en bio-industrie bijvoorbeeld voor gevolgen hebben voor mens, dier en natuur. Dus is het des te meer van belang om hierop actie te voeren.

In de afgelopen maanden hebben we dat gedaan met drie supermarktacties. De supermarkt met het minst aantal meters open koelingen, met de meeste vegetarische producten en de supermarkt met de meeste ecologische producten brachten we onder de aandacht. Hierdoor worden andere supermarkten met hun neus op de feiten gedrukt. Sowieso ben ik wel van de positieve benadering. Het is belangrijk om als milieuorganisatie positieve geluiden te laten horen. Bovendien is dat ook gewoon leuker dan de negatieve benadering.”

“Het is gewoon leuker om een positief geluid te laten horen”

In je achtertuin

Het aantal megastallen in Nederland neemt toe. Goede ontwikkeling?

Henk Venner, agrariër met een gemengd biologisch bedrijf met koeien, schapen, geiten, varkens en kippen in het Limburgse Baexem

“We zijn de absolute tegenpool van megastallen: super, super kleinschalig. Dat zit in het aard van het beestje, ik zou ook niet anders kunnen: het is zo, of niet. De intensieve veehouderij vind ik voor Nederland geen geschikte sector: heel veel mensen én heel veel vee. Maar de hele Nederlandse agrarische structuur, vanaf de haven van Rotterdam, is gericht op export van bulkproducten. Die structuur verander je niet zomaar eventjes.”

Wouter van Eck, lijsttrekker voor GroenLinks bij de provinciale statenverkiezingen in Gelderland.

“Ik zal in de lijsttrekkersdebatten andere partijen vragen om mee te doen met het tegenhouden van megastallen. Dat veel provincies zeggen dat megastallen niet hun verantwoordelijkheid zijn, maar die van de gemeenten, vind ik laf. De provincie kan wel degelijk grenzen stellen, bijvoorbeeld een maximum aan de maten van de stallen. Dat kan de provincie juist beter doen dan de gemeenten, omdat ze de verschillende belangen in een brede samenhang kan afwegen.”

René Loman, Rabobank Nederland

“Bij financieringsaanvragen kijken we ook of een voorstel aan de vereiste vergunningen voldoet. Maar dat is niet voldoende. Voor een gezonde bedrijfsvoering op lange termijn is ook draagvlak in de omgeving nodig. Daarbij is het bij weerstand en onbegrip van belang dat de ondernemer het gesprek aangaat met zijn omgeving. Wel hebben nieuwe stallen belangrijke voordelen: deze voldoen aan de nieuwste eisen ten aanzien van welzijn, milieu, arbeidsomstandigheden en een bedrijfseconomisch efficiënte bedrijfsvoering.”

DVD / TELEVISIE

Tweemaal Bruce Parry

De Nederlands ondertitelde dubbel-dvd *Amazon* ligt koud in de winkels of het boegbeeld van deze fascinerende BBC-serie is te zien in een nieuw programma: *Arctic With Bruce Parry*. Of hij nu belachelijk wordt gemaakt of vieze dan wel gevaarlijke dingen moet doen of innemen; Parry's incasseringsvermogen lijkt grenzeloos. Het levert spannende televisie op en bijzondere momenten tussen hem en de mensen wiens situatie hij probeert te doorgronden.

Op zijn reis langs de Amazone onderwerpt de sympathieke Brit zich, zoals eerder in *Tribe*, aan sjamanistische rituelen – mieren bijten hem bijvoorbeeld op gevoelige plekken. Hij tekent op hoe de Indiase stammen worden bedreigd; hun grond is gewild om olie of andere grondstoffen.

Zo mogelijk toont hij ook de andere kant. Ook bij de "slechteriken" logeert hij en draait mee met hun dagelijkse routine. Dus brandmerkt hij vee, zwoegt in een goudmijn en probeert kleinschalige houthakkers bij te houden. Alleen bij de illegale laboratoria in het oerwoud, die met de verwerkte coca-bladeren ook kerosine en chloor in het grondwater lozen, is hij vooral toeschouwer. Hoewel ook hier blijkt dat de mannen onderaan de keten voor een schijntje veel risico lopen, is Parry het sterkst als hij als "een van de jongens" in een ontspannen sfeer de pijnpunten bespreekt.

Het lijkt erop dat deze formule ook is

gebruikt voor de nieuwe serie over het noordpoolgebied. Hij onderzoekt de verschijnselen rondom klimaatverandering vanuit het perspectief van de verschillende betrokkenen, met het zwaartepunt bij de inheemse volkeren.

Foto: Indus Films

ACTIE
3 dubbel-dvd's
Amazone

Arctic With Bruce Parry, t/m 10 maart donderdags om 20.40 uur op Canvas. *Amazon*, adviesprijs € 19,99.

Kans maken op de dubbel-dvd Amazone?

Mail: redactie@downtoearth-magazine.nl ovv 'Amazon' plus uw naam en adres.

TELEVISIE

Niet zonder de natuur

Met harpoen gewapende Indonesische vissers springen op de rug van potvissen van bijna 25 meter lang. Gevaarlijk, maar één exemplaar voorziet het hele dorp van eten. In het noorden van Ethiopië, de warmste plek op aarde, wordt water gewonnen in stenen iglo's boven stomende vulkaanopeningen: de stoom condenseert aan de binnenkant.

Foto: Mihail Moore

De BBC-serie *Human Planet* zoomt in op dit soort bijzondere relaties van de mens met de natuur. Per aflevering wordt een andere leefomgeving belicht, met in de laatste aflevering de plek waar inmiddels de helft van de wereldbevolking leeft: de stad. De mens beseft steeds meer dat we de natuur daar het hardst nodig hebben.

Human Planet, van 20 februari t/m 10 april op zondag om 18.50 uur op Nederland 2 bij NTR.

BIOSCOOP

Gevangen!

Tegelijkertijd in de bioscoop: twee grote, op de werkelijkheid gebaseerde thrillers over mensen oog in oog met de grillige natuur. Niet te missen is het prachtig gefilmde *127 Hours*, de door Danny Boyle (*Slumdog Millionaire*) geregisseerde nachtmerrie van bergbeklimmer Aron Ralston. Zijn gewoonte om dagen van ieders radar te verdwijnen komt hem duur te staan als hij bekneld raakt in een diepe spleet ergens in de bergen van Utah. Hangend aan zijn arm doet hij er 127 uur over om voor een afschuwelijke, maar onoverkomelijke

oplossing te kiezen. Ondanks alle drama toch humoristisch. *John Cameron's Sanctum*, inderdaad geproduceerd door de regisseur van *Avatar* en wederom in 3D, speelt ondergronds. Duikers dalen af in een slecht toegankelijk, maar bloedmooi grottenstelsel in de Stille Zee. Een tropische storm zorgt ervoor dat de onbekende diepte de enige kans op overleving is. *John Cameron's Sanctum* en *127 Hours*, nu te zien in de bioscopen.

FESTIVAL

Movies That Matter

Schendingen tegen milieu en mens gaan vaak hand in hand. Het mensenrechtenfestival *Movies That Matter* zoomt in het programmaonderdeel A Matter of ACT in op filmportretten van mensenrechtenverdedigers. Onderwerp van Nero's *Guests* is de Indiase journalist Palagummi Sainath, die vecht om aandacht voor het grote aantal zelfmoorden van onder schulden bezwijkende boeren in zijn land: meer dan 200 duizend in de afgelopen tien jaar. Net als Father Marco, in *TIME Magazine* uitgeroepen tot 'Hero of the Environment 2009', is hij aanwezig.

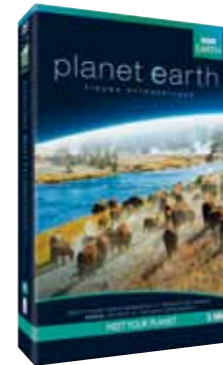
In de docuthriller *The Devil Operation* strijdt Father Marco met arme dorpelingen in Noord-Peru tegen een Amerikaans mijnbouwbedrijf dat koste wat kost goud wil winnen uit hun berg. Het bedrijf schrikt niet terug voor terreur, bedreiging en zelfs moord.

Movies That Matter, 24-30 maart, Den Haag. Meer info: www.moviesthatmatterfestival.nl.

DVD/BLUE RAY

Weerzin en ontroering

Planet Earth – nieuwe ontdekkingen, biedt een kijkje achter de schermen van de *Planet Earth*-crew. Elkaar enigszins overlappende favoriete momenten en dagboeken laten zien welk gevaar ze lopen, hun ongeduld, scepsis, ontberingen, en dan de euforie als iets lukt en de ontroering door de natuur. Ook krijg je een idee van het technisch vernuft achter al die beeldschone beelden. Meest indrukwekkend is de jacht van een roedel leeuwen op een olifant – die vervolgens levend wordt verorberd. De crew filmt met weerzin, vanuit een onafgesloten jeep, dus zo goed als onbeschermd. De bonus-dvd brengt ons naar de Maya-tempels in het Mexicaanse Yucatán. Hoe konden zij midden in het oerwoud overleven zonder rivier dichtbij? Duikers brengen een surreële onderwaterwereld in kaart.

Planet Earth – nieuwe ontdekkingen, adviesprijs €14,99.

Kans maken op dubbel-dvd Planet Earth?

Mail redactie@downtoearth-magazine.nl ovv 'Planet Earth' plus uw naam en adres.

ACTIE
drie dubbel-dvd's
Planet Earth

Slobbe

Dansend als een wolk

Een vriend van mij had een huis gekocht. Ik ging op bezoek en bewonderde het prachtige uitzicht. Weilanden. Koeien. Zonsondergang. "Och, het went," zei hij. "Ik vind het mooi hoor, daar niet van, maar er zijn ook hele dagen dat ik het nauwelijks nog zie." Dat verbaasde me. Waarom zou hij niet iedere minuut van de dag van dit uitzicht genieten? "Alles went," zei hij. "Goed en slecht." Hij had daar over nagedacht. Volgens hem was het één van de evolutionair gezien belangrijkste kwaliteiten van het menselijk ras: dat we aan bijna alles kunnen wennen. "Het schiet niet op als ik hier steeds voor het raam blijf zitten. Ook niet als het uitzicht lelijk is. Stel dat je toevallig in een woestijn woont. Een stadswoestijn van muren, asfalt en beton. Je went er gewoon aan en maakt er het beste aan. Een puike overlevingsstrategie." Dat gewenningsproces, dacht hij, was puur lichamelijk. Veel – niet alle – mensen wennen aan geluiden. Als je vlak naast een spoorlijn komt te wonen, schrik je de eerste dagen voortdurend op van langsdenderende treinen. Maar na een paar weken hoor je ze veel minder. Dat is een kwestie van adaptie. Gewinning. "Dat scheelt ons veel gedoe." Ik zag drie koeien, in volle galop – daarboven een zwerm spreuwen, dansend als een wolk – en kon me niet voorstellen dat ik hier ooit op uitgekeken zou raken. "Wel jammer," vond mijn vriend, "dat alles daardoor zo snel saai wordt." Hij stond op en liep naar de keuken om ons beide een kop koffie in te schenken. "Saai is achterhaald," riep hij over zijn schouder. "De wereld zit vol nieuwe dingen. Zeker met google, hyves en youtube. Ieder uur wat anders!" En daar zit ik dus mee. Want wat ik belangrijk vind, dat verandert niet zo één, twee, drie. Klimaat, bijvoorbeeld. Het broeikas-effect. Biodiversiteit. Onderwerpen waar de nieuwigheid inmiddels wel van af is. Het is niet voor niets dat je daar bijna niemand meer over hoort. Het lijkt er op dat we, als samenleving, helemaal niet meer in staat zijn om over een periode van pakweg tien of twintig jaar hetzelfde thema hoog te houden. Met passie. Met betrokkenheid. Gewoon omdat het belangrijk is. Wat valt daar nou aan te doen?

Thomas van Slobbe is directeur van Stichting wAarde en thriller-auteur. Elk nummer deelt hij met ons een lichtvoetig verhaal over duurzaamheid.

Illustratie: Renée Gubbeis

INTERVIEW

Ellende op ons bord

Producten van buiten het seizoen liggen tegenwoordig ook 's winters in de supermarktschappen. Prettig voor ons, maar wat zijn de effecten in de landen van herkomst? Regisseur Walther Grotenhuis onderzoekt het in de film *Smakelijk eten!*. "Het is enorm hard wat daar gebeurt."

"De laatste jaren is het aanbod in de supermarkten razendsnel veranderd", vertelt regisseur Walther Grotenhuis. "Blauwe bessen uit Paraguay, boontjes uit Kenia. Ik wilde weten wat dat betekent voor zowel de mensen die het produceren als hun lokale milieu." Zijn documentaire *Smakelijk eten! Hoe voedsel de wereld verandert* verbindt nadrukkelijk ons consumptiegedrag aan de normaliter onzichtbare betrokkenen ver weg. Treffend voorbeeld: een trotse Keniaanse vrouw loopt voor eigen gebruik om de dag 14 kilometer naar een waterbron. De 25 liter die ze meestort is zoveel als wij verbruiken bij een douche. Het gebied kampt met droogte terwijl het grootschalig bloemen en boontjes exporteert – boontjes bestaan voor 70 procent uit water.

Te ingewikkeld

Grotenhuis concentreert zich op drie ingrediënten van een diner: boontjes, garnalen en een Hollands speenvarken (gevoed met soja) en schakelt steeds tussen Nederland en de productielanden. "Het diner staat voor de goedgevoelde onschuldige consument die gewoon wil genieten van zijn eten, zonder in allerlei vis- en vleeswijzers te hoeven kijken." Bovendien: vis uit de ene zee mag wel, maar uit de andere niet. "De visboer weet vaak niet eens waar zijn vis vandaan komt en ik vraag mezelf wel af: klopt die labelling wel", zegt Grotenhuis. "Het is te ingewikkeld. Overheden laten de boel behoorlijk liggen en zadelen de consument met het probleem op. De globalisering en technologische ontwikkelingen kun je niet tegenhouden, maar je kunt het wel beter begeleiden."

Geschrokken

De film begint met de rigoureuze vernietiging van een stuk Braziliaans regenwoud. Dieren vluchten, het vuur knettert oorverdovend. De kleine

sojaboeren, vol overtuiging dat ze van niets (oerwoud) iets (voedsel) maken, zijn echter slechts kleine radertjes, zo blijkt uit Grotenhuis' portret. "Dat zijn ook maar arme sloebers. Er moet ook voor hen een oplossing gezocht worden, anders blijven ze de bossen platbranden." Nu doen ze dat ondanks strenge overheidscontrole en -sancties. "Ik probeer te laten zien dat je niet zomaar een bepaald groepje als schuldige kunt aanwijzen." Zo laat hij twee Nederlandse afnemers van Keniaanse boontjes vanuit de lucht zien hoe de rivier, waarvan een volk van 150 duizend mensen afhankelijk is, zo goed als opgedroogd is. De groentefarms en kleine boeren die groenten aan hen leveren gebruiken een kwart van het rivierwater. "Daar waren ze echt van geschrokken. Ze hadden zich vooral gericht op arbeidsvoorwaarden en chemicaliën." De kwekers nemen hun verantwoordelijkheid niet volgens Grotenhuis. "Er ligt een wetenschappelijk rapport over de oorzaken van de droogte waaraan zij hebben meegewerkt. Er wordt geadviseerd om grote spaarbekkens aan te leggen, omdat er wel eens bloederige opstanden zouden kunnen komen. Maar ze doen niets. Volgens mij werkt het alleen als de regering eist dat de bedrijven waterbassins aanleggen. Maar ja, die buitenlandse bedrijven zijn belangrijke deviezenbrengers."

Rechtenloos

Ondertussen zijn de met veel liefde gefilmde inheemse volkeren het slachtoffer. Vooral in Kenia en op de Filipijnen wordt nietsontziend over ze heen gewalst. De Filipijnse garnalenproducent was bankdirecteur onder het Marcos-bewind en heeft nog allerlei invloedrijke contacten. "Hij krijgt vergunningen en stukjes land op plekken waar het eigenlijk niet mag. Bewoners hebben wel gewoonrecht, maar ze worden gewoon weggestuurd. Eigenlijk zijn ze rechtenloos. Ondertussen worden de kweekgronden van jonge wilde garnalen en andere vissen afgebroken." Het gevolg is, zoals ook in Brazilië en Kenia, dat zelfvoorzienende volkeren hun onafhankelijkheid kwijtraken. "Ze worden gedegradeerd tot een rotbestaan omdat een aantal handige jongens kans ziet geld te verdienen in het westen. Daar is geen enkele compensatie voor, schandalig."

Wendy Koops

Smakelijk eten! Hoe voedsel de wereld verandert draait vanaf begin maart in de Nederlandse bioscopen. Voor data en tijden zie www.smakelijketendefilm.com.

Energie is overal

Wist u dat u bij het koken van een ei minstens 90 procent van de energie verdwijnt? Langs de pan als warmte de kamer in, of met het kookwater in het riool. Dat kan anders en beter, zo stelt voormalig Econcern directeur Ad van Wijk in zijn boekje *Hoe kook ik een ei?* Hiervoor zijn slechts enkele, vaak kleine, technische ingrepen nodig. Maar vooralsnog heeft van Wijk geen loodgieter gevonden die deze voor hem kan installeren. Ze zitten niet in zijn systeem, en eigenlijk in dat van niemand.

Onze energievoorziening en levenswijze is immers gebaseerd op de altijd overvloedige beschikbaarheid van fossiele energie. Dat er voor het koken van een ei 90 procent meer van die brandstoffen verbruikt wordt dan nodig, was dus geen enkel probleem. Wás, want inmiddels krijgen we middels het broeikaseffect en stijgende prijzen van schaarser wordende fossiele brandstoffen de rekening gepresenteerd.

Reden tot paniek is er echter niet, zo meent van Wijk. Energie is er immers in overvloed. De zon geeft ons elk uur voldoende energie om de gehele energiebehoefte van de mensheid één jaar te dekken. Direct door haar warmte en licht, en indirect door alle afgeleide energievormen als wind, waterkracht, golven en biomassa. Duurzame energie is dus niet het probleem, dat is overal, altijd én gratis. De vraag is hoe deze op te vangen en op te slaan. De zon schijnt immers niet de gehele dag en niet altijd even fel. Ook de wind waait hier harder dan daar en soms wel, soms niet. Maar dit zijn, aldus Van Wijk, technische problemen die eenvoudig kunnen worden opgelost. De techniek zelf is vaak allang beschikbaar.

Waarom dit niet gebeurt? Omdat we de verkeerde kant op kijken, aldus Van Wijk. Gewend als we zijn aan de centraal opgewekte en gedistribueerde fossiele brandstofvoorziening, zien we niet dat duurzame energie om een andere benadering vraagt. We moeten niet beginnen bij de brandstoffen (het aanbod), maar bij de energiebehoefte (de vraag) – het koken van een ei, het verwarmen of koelen van een huis, transport – en daar de juiste energie en distributie bij zoeken. Decentraal en veelvormig: soms met directe zonne-energie, soms met wind, dan weer biobrandstoffen, aardwarmte, osmose, waterkracht of die van de getijden. De mogelijkheden zijn onbeperkt.

Van Wijks betoog is overtuigend en optimistisch. Maar één probleem ziet hij wat al te gemakkelijk over het hoofd. Gratis schone energie voor iedereen, dat is de dís nachtmerrrie van de bestaande fossiele industrieën en hun politieke beschermheren. Die willen zich niet laten overtuigen door zijn heldere en leerzame boekje, liever zouden ze het direct verbranden.

Freek Kallenberg

Ad van Wijk, *Hoe kook ik een ei? Een frisse kijk op duurzame energie voor iedereen*. MGMC, 2010. ISBN: 978-90-78171-13-3, 58 pag. Prijs € 9,90. Bestellen via www.mgmc.nl

Recensie

PUBLICATIES

Woest landschap

Bestaat er nog ongerepte natuur in ons door mensenhanden gemaakte landje? Journalist en auteur Kester Freriks ging er naar op zoek. Behalve woeste landschappen vormen oude land- en waterkaarten zijn inspiratiebron. In het mooi uitgegeven *Verborgen wildernis* staan er talloze afgebeeld. Het boek zelf is een pleidooi voor het behoud van het kostbaarste bezit van ons land: de vrije wilde natuur.

Kester Freriks, *Verborgene wildernis. Ruige natuur & kaarten in Nederland*. Athenaeum – Polak & Van Genneep, 2010. ISBN 978-90-253-6770-1. Gebonden, 367 pag. Prijs: € 34,95

Alles over afval

Ooit gehoord van de Ladder van Lansink? Welnu, dat is de volgorde waarin afval het best kan worden beheerd: van preventie via hergebruik, naar verbranding tot, tenslotte, stort. Toenmalig Kamerlid Ad Lansink diende hierover in 1979 een motie in. In het boek *De Kracht van Kringloop* beschrijft hij samen met VAR-directeur Hannel de Vries-in 't Veld de actuele ontwikkelingen rond – duurzaam – afvalbeheer. Boeiender dan je misschien zou verwachten.

Ad Lansink en Hannel de Vries-in 't Veld, *De Kracht van Kringloop*. BnM Uitgevers, 2010. ISBN 978-90-8947-063-8. 276 pag. Prijs: € 29,50

Foute bankdirecteur

De 9-jarige Gaby en haar broer Michael horen tot hun grote verbijstering van hun vader dat de achterbuurman en bankdirecteur Dogger bij allerlei duistere zaakjes is betrokken. Als ze naar het politiebureau gaan om de zaak aanhangig te maken, wordt vader opgesloten. Wat volgt is een humoristisch avontuur vol maatschappijkritiek - de banken financieren direct of indirect dubieuze projecten als wapenhandel, kinderarbeid en het platbranden van oerwouden. Voor lezers vanaf ca. 10 jaar.

Thijs Goverde, *Donderkat*. Uitgeverij Holland, 2010, ISBN 978-90-9025-111-175. 157 pag. Prijs: € 13,90

ADVERTENTIE

voor meer info www.kindopkamp.nl

tot 6 april **10% korting**

zou knutselen 6-16 jaar watergevechten kampvuur circus zomer ravotten spooktochten

+ 10% extra korting voor Nivon leden

Ajax gaat groen

Ajax Natura Verde is een nieuwe serie huishoudproducten van Colgate-Palmolive. Een schoonmaakmiddel dat volledig biologisch afbreekbaar is, gepakt in 100 procent recyclebaar materiaal en met dezelfde schoonmaakkracht als reguliere Ajax producten. De flessen zijn vervaardigd uit polyethyleentereftalaat (PET). Bovendien bevat 60 procent van de fles reeds gerecyclede bestanddelen; een erg hoog percentage voor de PET-markt. De nieuwe lijn huishoudproducten bestaat uit allesreiniger, afwasmiddel en multi-action spray en is verkrijgbaar in de supermarkt. Op de website www.naturaverdehome.com/netherlands

staan bovendien enkele milieutips.

Waarom niet: Tja, waarom eigenlijk niet?!

Waarom wel: Voor een milieubewustere huishouding.

Slimme soja's

Eens een ander kaarsje branden? Sojakaarsen zijn volledig plantaardig en biologisch geteeld en gemaakt van niet genetisch gemanipuleerde soja(was) met katoenen lont. Sojakaarsen hebben veel voordelen ten opzichte van paraffine kaarsen die van petroleum zijn gemaakt. Ze branden langer, vlekken zijn gemakkelijk te verwijderen met water en zeep en ze produceren ongeveer 90 procent minder roet. Sojakaarsen zijn nog nauwelijks in de winkels te koop, maar wel via (onder andere) de webshops van www.waedlampke.nl en www.ecotrend.nl.

Waarom niet: De verzendkosten maken het duur.

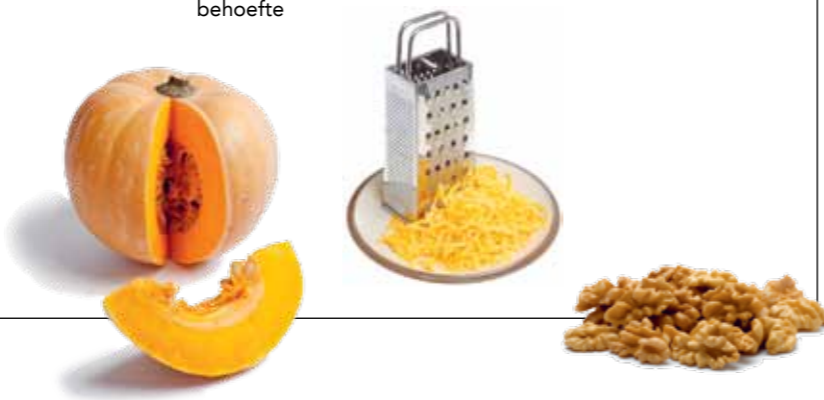
Waarom wel: Vele voordelen ten opzichte van paraffine kaarsen.

Het recept

Michiel Bussink verbouwt eten, geeft workshops over eten en schrijft over eten. Onder andere in zijn boeken *Lekker landschap* en *Ik eet dus ik ben*.

Benodigheden
300 gram speltmeel
3 eieren
olijfolie
1 kleine of een halve grote pompoen
1 ui
1 teen knoflook
100 gram gepelde walnoten
125 ml. crème fraîche
1,5 deciliter bouillon
peper en zout
nootmuskaat
geraspte pitte kaas naar behoefte

Meng meel, zout, eieren en drie eetlepels olijfolie tot een deeg en kneed dat zo'n tien minuten. Laat een uurtje in folie in de koelkast rusten. Bak ondertussen een paar minuutjes de gesnipperde ui met stukjes gesneden pompoen en gesnipperde knoflook. Doe de bouillon erbij en laat een half uur zachtjes stoven. Prak dan de pompoen fijn en breng op smaak met de crème fraîche, peper en een snuf nootmuskaat. Verdeel het deeg in twee porties en rol uit tot een hele dunne plak. Snijdt in dunne repen, hang de repen een kwartiertje te drogen. Laat de slierten voorzichtig in een grote pan kokend water zakken en kook ze zo'n twee à drie minuten. Giet af meng de warme saus er door. Troost? Revolutie!

Rijden op bamboe

Nieuw in Nederland: de klimaatneutrale bamboefiets. Een fiets met een frame van bamboe. Juist omdat bamboe een licht, maar sterk materiaal is, is het erg geschikt voor frames. Die worden met de hand gemaakt (in 80 tot 100 uur) in landen als Ghana en Zambia waar ze de broodnodige kansen en inkomsten bieden aan lokale ondernemende mensen. De gedachte is dat handel de beste ontwikkelingshulp is ('trade, not aid'). De bouwers krijgen niet alleen een eerlijk salaris, maar ook microkrediet voor onderwijs of gereedschap. In Nederland importeert EerlijkeKansen uit Leiden de frames en bouwt ze op maat tot mountainbike, stadsfiets- of racefiets. De koper ontvangt bij iedere fiets unieke informatie over de fiets zelf en de bouwer(s). EerlijkeKansen compenseert de CO₂-uitstoot die gepaard gaat met het transport van de frames naar Nederland.

Waarom niet: Met een vanaf prijs van 1950 euro niet de meest goedkope fiets...

Waarom wel: Fietsen is gezonder en het biedt de lokale ondernemer kansen.

Ecoplaats

Er zijn talloze webshops met groene, eerlijke producten in de aanbieding en websites met milieutips en diensten. De website www.ecoplaats.nl biedt een overzicht. Het is een soort online winkelcentrum waar je eco, bio en fairtrade spulletjes en diensten kan vinden. Schuldloos shoppen dus. Althans, wat het geweten betreft. Het gaat lang niet altijd over hebbedingetjes, maar ook om bijvoorbeeld compostbakken, eerlijke schoenen of een verantwoord baan. Daarnaast roept ecoplaats iedere duurzame ziel op een steentje bij te dragen door je favoriete duurzame webshop te tippen.

Waarom niet: Het is niet bepaald consuminderen...

Waarom wel: Schuldloos shoppen! Althans, wat het geweten betreft dus.

Eten uit eigen tuin

Zelfvoorzienend leven stoffig? Alles behalve. In deze aflevering: zelf groente verbouwen

Na een winter lang kost uit de (bio-)buurtsuper, kan er binnenkort gelukkig weer uit eigen tuin gegeten worden. Tenminste, als je nu begint. De vorst is nog maar nauwelijks uit de grond, maar het is alweer hoog tijd om de tuin oogstklaar te maken. Heb je maar een schamel lapje grond achter je huis? Geen nood (en geen excuus). Zelfs op een balkon kun je groentes verbouwen. En uit een tuin van dertig vierkante meter kunnen vier personen al heel behoorlijk eten. Dus, hup, laarzen aan en naar buiten.

Spitten en zaaien

Waar te beginnen? Eerst maar eens de rotzooi opruimen. Weg met dode bladeren, plantenresten en andere troep. Dan flink spitten, ongeveer anderhalve steek diep. Laagje mest erover. En zaaien maar. Nu al? Ja hoor, in maart kan er al van alles de grond in: spinazie, sla, wortels, prei, paprika, aubergine, tomaten. Bedenk vooraf wel even wat je waar zaait. Voor de beste opbrengst moeten veel groentes elk jaar op een andere plek (google even op wisselteelt). Lees ook altijd wat er op de zakjes zaad staat over wanneer, hoe diep en op welke afstand van elkaar je moet zaaien. En zaai vooral niet teveel van hetzelfde, anders komt de spinazie of prei op een gegeven moment je neus uit.

Makkelijke moestuin

Om te voorkomen dat je eerste eigen groenteteelt op een deceptie uitloopt, doe je er verstandig aan om met een beetje 'makkelijke' groentes te beginnen. Nooit van makkelijke of moeilijke groentes gehoord? Of überhaupt geen idee hoe een moestuin werkt? Op www.vrolijketuiner.nl vind je moestuininstructies voor iedere (beginnende) tuinier. Plus een waslijst vol suggesties voor wat je zou kunnen verbouwen.

Vind jij zo'n moestuin vooral heel veel gedoe? Dan biedt de 16 jarige Jelle -liever lui dan moe- wellicht uitkomst. Op www.makkelijkemoestuin.com schrijft hij over zijn manier van tuinieren. Makkelijker kan het niet: je kiest een plek, maakt een bak, vult die met aardemix en begint met planten. Simpel he? Hij vertelt je precies hoe je zelf ook zo'n makkelijke moestuin maakt en onderhoudt. Een kind kan de tuin doen (letterlijk, dus misschien ook een goeie tip als je kinderen hebt).

Nienke Oosterbaan - is auteur Fred & Wilma in de Vinexwijk en geeft ons elk nummer een leuke tip om zelfvoorzienend te leven.

Doe het zelf

Storm over Urk

Urk weet zich, net als de Galliërs in de verhalen van Asterix en Obelix, omringd door een bedreigende buitenwereld. In dit geval gaat het niet om de ambities van de Romeinen, maar om de komst van honderd windmolens voor de kust van hun mooie dorp.

Het plan en de plek staan inmiddels politiek vast. Maar volgens gedeputeerde Bliëk-de Jong (*) kunnen de betrokken Urkers nog inspreken. Maar wat kun je in zo'n geval eigenlijk nog bereiken? In de praktijk draait het grofweg om drie – met elkaar te combineren – onderwerpen; een betere inpassing in het landschap, de juridische kwaliteit van de besluitvorming en compensatie voor – in dit geval – het leed dat de Urkers wordt aangedaan.

De inpassing van het windmolenpark in het landschap is vanwege de protesten uit Urk inmiddels licht verbeterd: zeven van de honderd windmolens zijn uit het plan geschrapt.

De juridische kwaliteit van de (aanstaande) besluitvorming is het boeiendst. De praktijk leert dat de initiatiefnemer regelmatig de wettelijke grenzen opzoekt. Dat is soms ronduit (bestuurlijke) kwaaiigheid, maar meestal vanwege de vraag hoe de wet moet worden geïnterpreteerd. Daar zitten de kansen voor de procederende burger en de risico's voor de plannenmakers. In dit geval zijn de regels over de bescherming van het IJsselmeer als Natura 2000-gebied hét *pièce de résistance*. Velen zullen in rechte betogen dat dit unieke natuurgebied onacceptabel veel schade wordt toegebracht.

Compensatie bij grootschalige projecten speelt op twee niveaus: op wettelijk niveau is er een planschaderegeling voor direct omwonenden en eventueel natuurcompensatie. Maar er is nog een tweede, subtieler niveau. Dit zijn, wat ik maar noem, de zachte 'compensatie'-maatregelen. Een ander actueel 'nationaal project', de Bergermeer gasopslag, biedt hiervan goede voorbeelden. Daar worden, in ruil voor medewerking en om de pijn te verzachten, achter de schermen door de initiatiefnemer allerlei wensenlijstjes van betrokken gemeenten en andere betrokkenen vervuld. Variërend van het financieren van een nieuwe ontsluitingsweg waar nooit geld voor was, tot het sponsoren van de plaatselijke sportclubs. Ik ben benieuwd wat de Urkers hier uit weten te slepen!

Aan de slag dus maar weer, het nuttigen van een kommetje toverdrank kan hier behulpzaam zijn..

(*) zie het interview met Bliëk-De Jong: <http://nos.nl//tcm:5-473042/>

Barry Meruma werkt als advocaat bij HABITAT advocatenkantoor te Amsterdam. Samen met Jacqueline Mineur, als jurist werkzaam bij Milieudefensie en HABITAT, schrijft hij over omgevingsrecht.

Down to earth
Nummer 1, november 2010

Down to earth is een uitgave van Vereniging Milieudefensie en verschijnt zes maal per jaar. Het blad wordt gemaakt op basis van een onafhankelijk redactiestatuut. De artikelen geven niet noodzakelijk het standpunt weer van de Vereniging Milieudefensie. Wie kopij wil inzenden, wordt verzocht vooraf contact op te nemen met de redactie. Overname van artikelen is mogelijk na overleg met de redactie.

Redactieadres
Postbus 19199, 1000 GD Amsterdam
T: 020 550 73 74
F: 020 550 73 10
E: redactie@downtoearth-magazine.nl
www.downtoearth-magazine.nl

Servicelij (voor abonnementen, administratie en vragen): 020 626 26 20

Redactieraad: Victor van den Belt, Kees van den Bosch, John Verhoeven
Redactie: Freek Kalleneberg, Annemarie Opmeer (hoofd)

Druk: Senefelder Misset, Doetinchem
Dit tijdschrift is gedrukt op Reviva Print (100% kringloop)

Abonnement
Minimaal €34,- per jaar. U bent dan tevens lid van Milieudefensie. Opzeggingen alleen schriftelijk via de Milieudefensie Servicelij, Postbus 19199, 1000 GD Amsterdam. Opzeggen kan tot 1 november voor de eerste helft van het kalenderjaar en tot 1 mei voor de tweede helft van het kalenderjaar.

Advertenties
Tarieven en opgave via Adviesbureau Cadex, Tuin 12, 4307 Oosterland (Zld).
T: 0111 64 33 07. F: 0111 64 40 84.
E: info@cadex.nl

ISSN: 2211-0712

ADVERTENTIES

DE NIEUWE KEUKEN...

Natuurlijke materialen, energiezuinige apparatuur, oerdegelijk vakmanschap. Ontworpen en uitgevoerd volgens uw **eigen** wensen.

Bernhagen Natuurkeukens, Traay 196-198, Driebergen-Rijsenburg, tel. (0343) 755 006.
info@natuurkeukens.nl
www.natuurkeukens.nl ...**NATUURLIJK MOOI**

Adverteren in Down to Earth?

ADVIESBURO
CADEX

0111 643307 | info@cadex.nl | www.cadex.nl

Doe mee!

Kijk voor een actueel activiteitenoverzicht op www.milieudefensie.nl/doemee

Green Canteen. JMA, de jongerenafdeling van Milieudefensie, is begonnen met het project Green Canteen.

Scholieren gaan actievoeren op hun school om de kantine te 'verduurzamen'. Concreet eisen de leerlingen van hun cateraar (in samenwerking met de schooldirectie) één 'veggie-dag' per week en een kantine aanbod van 100 procent biologisch vlees én meer vleesvervangers. Ben je werkzaam in het voortgezet onderwijs en heb je interesse in dit project?

Neem dan contact op met Hilde Laauw van JMA: hilde@jma.org

Discussieavonden Verkeer in Zuid-Holland. 8, 9 en 10 maart. In de zuidelijke Randstad zijn asfaltplannen voor

wat de nieuwe 'ring' van Rotterdam dreigt te gaan worden, dwars door prachtig open landschap. Milieudefensie wil met jouw hulp laten zien dat er een duurzaam alternatief is en in actie komen tegen nog meer vieze en dure

wegen. Op discussieavonden bespreken we de wegenbouwplannen, ons alternatief en hoe we dit alternatief willen lanceren. De avonden vinden plaats op drie nog nader te bepalen locaties in Zuid-Holland. Wil je op de hoogte blijven van deze avonden? Geef je op voor de activiteitennieuwsbrief via: vrijwilliger@milieudefensie.nl

Meet Friends of the Earth Europe! Zondag 22 mei, Wijk aan zee. Milieudefensie is lid van een internationaal netwerk, Friends of the Earth, met leden in meer dan zeventig landen.

Maar wat doet het netwerk voor Milieudefensie, en wat doet Milieudefensie voor het netwerk? En hoe kun je als lid of lokale afdeling meedoen? Ontmoet de Europese lidgroepen uit het Friends of the Earth netwerk. Voertaal Engels. Locatie: Wijk aan Zee. Meer informatie: service@milieudefensie.nl of 020 626 26 20.

ADVERTENTIES

Te huur:

In het pand van Milieudefensie op de derde verdieping: ± 215 - 260 m² kantoorruimte.

In een opmerkelijk kantoorpand met gedeelde entree, lift en fietsenkelder. Gelegen op een bijzondere en centrale centrumlocatie nabij de toekomstige noord/zuidlijn.

- Goed bereikbaar met openbaar vervoer (tramlijn 4/16/24)
- Het behoort ook tot de mogelijkheden om het hele pand van ±1810 m² te huren.

Adres: Nieuwe Looiersstraat 31 Amsterdam

Inlichtingen bij Paul Stam paul.stam@milieudefensie.nl
020 5507 300 of 06 2959 3883

Oproepen en Agenda

Jubileumcongres Vrijdag 27 mei. In 2011 bestaat Milieudefensie 40 jaar. Tijdens

een speciaal congres staan we stil bij veertig jaar milieubeweging en kijken we vooral naar de toekomst. De milieubeweging heeft het milieu in veertig jaar op de kaart gezet. Maar zijn we ook in staat om voor een doorbraak te zorgen? Wat is daarvoor nodig? De locatie wordt nog bekend gemaakt. Aanmelden via de Servicelij: service@milieudefensie.nl of 020 626 26 20.

Mis ze niet: Actieve Ledendagen! 18 juni (met jubileumfeest!) – 17 september. Actieve leden en

vrijwilligers zijn van harte welkom op de Actieve Ledendagen. In juni ligt het accent op denken over de plannen en activiteiten voor de komende tijd. Daarnaast gaan we aan de slag met de campagnes van dat moment en zijn er vele interessante workshops. Dus mis ze niet en zet de data alvast in je agenda! Locaties worden nader bekend gemaakt. Milieudefensie bestaat 40 jaar in 2011, en dat vieren we! De Actieve Ledendag van 18 juni wordt daarom afgesloten met een jubileumfeest.

Algemene Ledenvergadering Maandagavond 6 juni. Met op de agenda: besluitvorming over het meerjarenperspectief 2012-2013, verkiezingen, jaarverslag en jaarrekening 2010. Locatie: Utrecht. Voor aanmelding, zie vanaf 4 april www.milieudefensie.nl

Regeladvertenties

Ook een regeladvertentie plaatsen? €5,50 per regel. Uitsluitend aanleveren via de website www.downtoearth-magazine.nl

Schenken met belastingvoordeel

Verdubbel je gift met hetzelfde geld. Het klinkt misschien gek, maar toch is het mogelijk en makkelijk. Via een notariële schenking kunt u Milieudefensie steunen, terwijl u een deel van uw schenking weer terug ontvangt van de Belastingdienst. Vanaf een bijdrage van € 100,- per jaar nemen wij bovendien alle formaliteiten en kosten van de notaris op ons.

Ruben Sanderse (44), professioneel altviolinist in Amsterdam:
"Milieudefensie spreekt mij aan. Daarom steun ik haar al jaren. Deze notariële akte levert iedereen voordeel op: ik kan meer geven zonder dat het mij meer kost en Milieudefensie is er zeker van dat dat geld echt komt."

Download het volmachtformulier op www.milieudefensie.nl of neem contact op met Maud Schaake via tel: 020-6262620.

Milieudefensie. Een wereld te winnen.

Levende zone

Kan er dan geen enkel dier leven in de *dead zones* van pagina 3? Jawel: kwallen. Zij hebben weinig last van zuurstofgebrek en floreren op de overvloedige algengroei en het ontbreken van concurrenten als kleine vissen. Door de overbevissing zijn er tegelijk steeds minder grote zeedieren die op kwallen jagen. Kwallen eten bovendien visseneitjes en vissenlarven, waardoor het zeeleven steeds meer uit balans raakt. Met het aantal *dead zones* neemt het aantal kwallen enorm toe. Sterker nog, de omvang van kwallen neemt ook toe. Zwermen van kwallen tot wel 2 meter groot en 200 kilo zwaar, overvallen viskwekerijen, beschadigen vissersnetten en teisteren toeristen. In China worden de enorme kwallen gegeten, maar in Japan wil men nog niet echt. Daar experimenteert men met gemalen kwallen als landbouwmest. Met wat ironie is dan de cirkel weer rond.

flickr

U een kans... Zij een kans

Foto: zilvermaan, Lars Soerink/FN

De **Nationale Postcode Loterij** is de grootste goede doelen loterij van Nederland. Sinds 1989 werd er ruim 3 miljard euro geschonken aan organisaties die zich inzetten voor de bescherming van mens en natuur.

Ook **Milieudefensie** deelt in de opbrengst van de Postcode Loterij.

Hiermee zet Milieudefensie zich in voor een gezonde landbouw, behoud van bossen en beter openbaar vervoer.

Een kans voor natuur en milieu en een kans voor u! Want tegenover uw steun staan grote prijzen. Zoals de Jackpot-Kanjers van minstens 30 miljoen en elke maand meer dan 500.000 andere prijzen.

Meedoen is eenvoudig,
bel 0900-300 1500 (20 cpm) of meld
u aan op www.postcodeloterij.nl
Voor € 10,50 per lot speelt u al mee.
Alvast hartelijk dank voor uw
deelname.

De Postcode Loterij helpt!

